

semmi nem egyéb, hanem hiába való finy legyen, mellyel az babonás ember az ő bálványozásokat fépegetic. Es ha finte mind az oda fel megemlített tückelyeket fájokkal megvallyákis, de azoközben ez ő nagy vakságoc és vesztett tudatlanságoc ugyan kimutatódic és finy eleibe jó, hogy őc sem az egy igaz Istenhöz nem ragazkodnac, sem pedig az igaz isteni tisteletet nem valasztác, az mint ennek előtteis megmutattuc. Az Isten pedig, hogy az ő igalságát megotalmazza, azt kiáltja hogy ő erős buzgoságos Isten legyen, és keményen bossút állyon azért, hogy ha ő valamely hamissan költött istennel, avagy balvannal elegyítetic, és ővehasonlitatic. Annakutánna aztis megmutattya, mint kellyen őtet igazán szolgálni, hogy ő az emberi nemzetet az neki való engedelmségben megtartta. Mind az két tückelt befoglallya az Törvényben, holott előfer az hiveket magának foglallya, és neki tudtokra adgya, hogy ő legyen egyedül neki Törvény szerzőjoc. Az után regulát és modot ír és írábeleibe, az melly által ő, az ő kedve szerint igazán tisteltéséc. Az törvényről azért, az melly nec gyakorlása és haszna sokféle, tulaydon helyen ostan folloc. Mostan czac ez tückelt emlitem meg, hogy az emberek nec ott zabola vettetött fájokba, hogy hamis vétkes isteni szolgálatra ne térjenec és szakadgyanac. Jól meg kell pedig tartani, az mit az első tückelben foglaltam, bogy az Isté megfohstatic tisteltéségéül, és az ő isteni tisteleti megferestetic, hogyha minden, az mi az Istenség nec tulaydona, az egy Isten nec meg nem hagyatic és egyedül ő nála meg nem marad. Es itt figyelmetesben esünkbe kell vennünc, minemü álnoc czaládsággal játszodgyec az Babonáság. Mert ő nem szakad ugy el az Igaz Istentől az idegen istenekhöz, hogy lattáséc az felséges igaz Istent elhagyni, avagy őtet az hamis Istenecc közzé fámlalni, es azokhoz hasonlitani: hanem midön ő neki az fő helyet engedi, és fellyül helyezteti, soc apro istenecc kéknec nagy seregével környül fogja, kik közt az igazgatást és tisteket, az mellyec az egy igaz Istent illetic, elostya. Es így az Istenség nec diczósége (noha eltitkolva es álnokul) elhaggattatic, hogy egyedül az egy igaz Istennél éppen ne maradjon. Illyen képpen régenten az régi Balványozoc, finte ugy az Sidokis mint az Paganyoc, az Istenőc attyánac és akarattyánac vetöttéc alája, az Istene knec nagy seregít, hogy őc az Legfelséges nagy Istennel, kiki mind az ő rendiben az mennyet és földet közönségesen vezér lenec és igazgatnac. Azon képpen az megholt Szentekis, egy nyilhan fáz estendők tül fogva, az Istenhöz egyenlők ké tétettenecc és tartattanac, hog isten gyanánt imádtatnánac tisteltetnénecc és magasztaltatnánac. Mégis azt alityuc, hogy ez utálatossággal az Isten nec diczósége czac meg se homályosításéc és gyalázáséc, noha ez által az ő tistetsége nagy rézent elnyomattatic és eltöröltetic: czac hogy mai ez hideg, senyvet és finymutato vélekedest az ő birodal-

márol,

márol, és az töb apro isteneken való hatalmárol megtartuc: Azonközben külömbkülömb tévolgő tööröckel meghálóhstván, sokféle balványokra és soc istenőc tisteletire czalattatunc es elvonyattatunc.

2. Sőt finte ezen végre találtatott az tistelet és szolgálatic, igeekben, patvarkodo külömbség: hogy ez finy alatt, az Isten nec diczósége, lattatnec veteknélkül a Angyaloknac és megholt emberek nec tulaydonitani. Mert hogy az Szétec tisteleti, és szolgálattya, az mellyel őket az Papiśc tistelic és főlgallyac, valossággal és igazán semmit ne külömbözzön, az Istenecc tisteletitől, nyilván való dolog. Mert mind az Istét és mind az féreket elegyesleg imádgyc és külömbség nélkül hijác segítségül. Czac hogy mikor az igalságról kénseritet nec, imez ki fogással faladnac el: hogy őc az Isten nec éppé megtartyc az mi ővé, mert ő neki hagyyc az latiat, az az, az tistelet. Midön azért né az Szórol hané az dolognac mivoltárol vagy ő a kérdés, kiczoda engedi meg neki ec, hogy ez legfob dologba illy bátran és bizvást játszodzzanac: Mindazáltal (hog' ennékis békét hadgyuc) ugyá né nyernecc semit egyebet ez ő eses külömböztetésekkel, hané hogy őc az egy Isten nec tisteletet, az töb Istéknec szolgálatic tegyenecc és nyuytlanac. Mert az LATRIA az Görögöknel finte annyit téféc mint az Deakoknál a CULTUS tistelet: Az DULIA pedig tulaydóság szerint folgaságot vagy szolgálatic tesien. De az Írásba ez külömbségis gyakorta elegyelődic és elkel. Es ha ugyan megégednökis, hogy ez külömbség mindéha megallyó: mégis azt kellene megtudakoznuc mit jegyezzé mind az két ige: Tudniillic DULIA, folgálat, és a LATRIA, tistelet. Immar pedig féki abbá né kételkedhetic hog' folgálat alá vettetni többet tegyé, hogyné tistelni. Mért gyakorta nehéz volna anac folgálnod az kit néha megtistelni né nehezenél. Es így egyeneten és vétkes volna az elostás. Azt az mi nagyob az stenek nec tulaydonitani, és kissebet hagyni az Istenecc. De módhatnád, lám soká éltec az régiecc közzül ez külömbséggel. Mi hason benne? midön minden lattya, hogy nem czac idegen, értelmetlen, hanem tellyesfeggel illetlen és semmire kellő.

3. Elhagyván ez eles okoskodást, az mi az dolog azt fótollyuc meg. Sz. Pál midön az Galatiabélieknec esekbe jutattya, minemüc vóltanac legyen őc minekelötte megvilagositattac volna az istenecc esmeretibé, azt módgya hogy DULIAT, folgálatott törttec azoknac az míc né természet szerint való Istenecc vóltac. Hogy azért itt DULIAT és né LATRIAT nevez, métséges leheté ez okaért az ő Babonáságoc és Bálványozáloc? ő maga nyilván azt az elfordult istentelen babonáságot az mellyet DULIANAC, az az, folgálatnac nevez, finte ugy kárhoztattya mintha azt LATRIANAC avagy tistelet nec neveznéje. Es ámmikor Christus az ordógnec gyors kísértését imez paisal veri el; meg vagyon írva: Az te Uradat Istenedet imádgyc, ott az kérdés nem volt finte az LATRIAROL, avagy tisteletiről,

λατρεία.

δουλία.

λατρεία.

Gal. 4. v. 8.

δουλία.

Matth. 4.

vers. 10.

ⲁⲓⲛⲟⲩⲛⲏ
ⲟⲩⲩⲩ.
Apoc. 19.
vers. 10.

ⲁⲓⲛⲟⲩⲛⲏ
ⲟⲩⲩⲩ.
Apoc. 19.
vers. 20.

A& 10. v. 25.

Zach. 14.
vers. 9.

Lib. 2. cap. 7.
& 8.

Mert az SÁTAN czac egy kőz térdeplést kívánt, mellyet az GOROGOC nevez-
nec PROSKYNESISNEC. Hasoulatosképpen mikor fent János az Angy-
altul megfeddetic, hogy ő előtte térdre esett volna, nem úgy kell értenünk,
mintha János olly magagondolatlan volt volna, hogy ő azt az tíftelességet az
melly egyedül az egy Istent illeti, az Angyalnac akarta legyen tulaydonita-
ni: De mivelhogy, egyéb abban nem lehet, hanem isteni tífteletnek kell
annac lenni, az melly az Religioval őfve vagy on kőttetve, nem térdepel-
hetet az ért az Angyal előtt úgy le, hogy abban az mi az Istenségé valamit el-
ne vonyott volna. Olvassuc jollehet gyakorta, hogy az emberek imád-
tatanac legyen, de az czac polgári külső tíftelesség tétel volt, hogy így foly-
unc. Az Religio dolga pedig sokkal külömb vagy on: az melly mihelt
őfvek őt tetott az tíftelettel, és valamelly embernek avagy akarmelly te-
remtett állatnac tulaydonitaffec, bizony dolog, hogy az Istennec tíftelessége
az által megferteztetit és meggyaláztatic. Szinten ezent láttuc az Cor-
neliusban. Mert nem volt olly hitványul jobbulása és öregbülése az Iste-
ni felelemben, hogy az leg főb tífteletet az Istennec nem tulaydonította
volna: Hogy azért Peter előtt lecsik, bizonyára nem olly fándékből cze-
lekefsi, hogy őtet Isten gyanant akarná imadni, de mégis keményen meg-
tiltya Peter, hogy azt ne mivellye. De vallyon miért? czac azért, hogy az
emberec az Istennec, és az teremtett állatoknac tífteletit olly fíemessen és
tulaydonul soha nem tudgyac egymástul megkülömböztetni és válastani,
hogy azokat őfve ne elegyitenéc és az teremtett állatoknac ne tulaydoni-
tanac, az mi az Istennec tulaydona. Annakokaért há azt akatjuc, hogy egy
Istenünc legyen, gondollyuc meg azt, hogy az ő dicz ősegeben semmit elne
fakafunc, akar melly kiczinkétis, úgyhogy az mi őve, az egyedül ő magá-
nac tartafséc meg. Ezen okért az Zacharias Profeta, midon az Anya fent
Egyháznac uyjonnan valo meg építéséről prédikál, nyilván és világoson
kijelenti és megmondgya, nem czac azt, hogy egy Isten fogjon lenni, ha-
nem aztis, hogy az ő Nevénec czac egyedül egy Névnec kellyen lenni: azt
jelentven tudni illic, hogy ő néki az Bálványokkal semmi kőzi és eggyesé-
ge nem lenne. Minemü tífteletet kívánnyon pedig az Isten, azt rendi fíe-
rint másutt láttuc meg. Mert az Törvény által akarta az embereknec e-
leikbe adni, mi legyen fíabad és igaz, és annakokaért őket bizonyos regu-
lához és mértékfinórhoz akarta kőtelezni, hogy kiki ne venne magánac
fíabadságot arra, hogy az ő jótettzése fíerint isteni tífteletet kőltene és fíer-
zene. De miért hogy nem hafnos foc dolgoknac elegyítésével terhelni
az olvafokat, azt az réft még el nem kezdem. Legyen elég mostani, hogy
azt voltaképpen tudgyuc, hogy, ha az emberec czac egy valami Isteni tífte-
letet tesnek is az teremtett állatoknac, avagy ha czac egyetlen egy figyel-
meteséggé

meteséggé legyen is azokhoz, olly bünnel vétkezenc, az melly eltolvaylása
az Isten tíftelességenc. Es előfíer az Babonalság az Napnac, az Czillagok-
nac avagy az bálványoknac őtt és tulaydonított isteni tíftelességet: erre őfí-
tán az illetlen tíftelesség kívánás kővetkezett, melly az halando embereket
azzal ékessítotte az mit az Istentől ellopott és eltolvaylott, és így mertenc
fíentsegerül megfóstani és ferteztetni mindent, valami fíet volt ez egész vilá-
gon. Es noha mindenkor megmaradt ez fundamentum, hogy egy fíellegésb
őtté Istent kellyé imadni és tífteletni, de az mellett ugyan bevétetott, és gya-
korlásba ment, hogy az aprob kis isteneknek, Lelkeknek, és az meghólt
embereknec áldoznánac. Olly igen haylandóc vagy unc mi ez vétekre,
hogy mi azt nagy seregeckel kőzzölyuc, az mit az Isten egyedül czac ő
magánac kíváltképpen valo nagy buzgosággal és erős indulattal tulaydo-
nit és fajáttyanac akar tartani.

TIZENHARMADIC RESZ.

*Hogy az szent írásban az világ teremésétül fogva taníttattunc
arra, hogy az Istennec egy állattyaban, három szemé-
lyec legyenec befoglalva.*

AZ mi az fíent Írásban az Istennec megmérhetetlen és lelki állattyáról
tanítatic, annac, nem czac az kőznép bodult dühösködésenc elhári-
tására, hanem az pogány Philosophusoc, eles okoskodásanc meghamíflit-
tasárais elégéges erősnec és hathatónac kell lenni. Egy nec az regieck kőz-
zül úgy tetrzett, mintha igen bölczen találta volna imest mondani: Hogy
az Isten, minden az mit mi látunc, és minden az mit nem látunc. De ilyen
módon, az Istenséget ez világnac minden refoire ki őntött nec és ki őflott-
nack őltötté lenni. Noha pedig az Isten, hogy minket az igaz egyigyüség-
ben megtartson, az ő állattyáról és terméfoetiről igen rövideden és keveset
fól, mindazon által az fen megmondott két titulus és nevezet által, mind az
embereknec az Istenfelől valo goromba vélekedéseket elvefí, és mind az
emberi elménec vakmerő bátorságát elnyomja. Mert bizonyára illic, hogy
Istennec megmérhetetlen volta, minket elrőtten fen adtul, hogy őtet az mi
érzeken segünckel és okosfágunkcal megmérsek lenni kezdgyc és próbál-
lyuc: Az ő Lelki terméfoeti pedig hátra vonnyon minket, hogy mi semmi
földi és testi dolgot ő felőle ne gondollyunc, avagy efmélyünc kőltsunc.
Ide tartozic az is, hogy ő gyakorta bizonyíttya azt, hogy az ő lako helye
mennyekben vagy on. Mert noha ő, az mint hogy megfoghatatlá, az föld-
nec kerekiségétis betölti, mindazáltal látván azt, hogy az mi elmenc és fíe-
vünc czac itt alatt az földön czüg es maradoz, az mi erőtelenségünc és fíe-

ségünc miatt, magassan felelmei minket ez egész világon fellyül, hogy minket ez ilyen restségtől és tunyaságtól elfoktasson. Es innét immár lero-
han az Manichaeusoc tevelgése, az kic midőn az Teremtett dolgoknac két
két kezdőjét és teremőjét költötték, az őrdögöt közel az Istenhöz has-
lová törték. Ez bizonyára semmi egyéb nem vőlt, hanem az Istenségnek eg-
völtánac elfaggatása, és az ő mérhetetlen segénc, megmérhetővé tetele.
Mert hogy őc az Irásnac egynehany bizonyítással gonoful mertene c élni,
az romlott tudatlanság és igen nagy vakság vőlt. Mivelhogy ez illyé tével-
gē ő magais merő átkozott és Isten káromló dihófség. Es ezzel az Istenség-
nek megmerhetetlen, és Lelki voltával könnyen meghamisíttatnac az An-
thropomorphitak is, az kic az Istennec testet tulaydonítottac, azért hogy ő
néki az iras háyat fület, szemet, kezet és lábat tulaydonit. Mert ki nem érti, az
kinec czac valamikiczinny értelme vagyonis, hogy az Isten ugy fóllyon mi-
velünc, mint az daykác foktac egy ideig az kis gyermekkéckel pelpöget-
ni és félpegni? Annakokaért az fóllyónac ez illyen módgyai, nem mutat-
ác ki tulaydonképpen minemü formáju legyen az Isten ő magában, hanem
az Istennec esmeretit az mi erőtelé értelmünc ferint adgyác előnkbe, hogy
valamennyere megfoghassuc és érthessuc. Es hogy ez annyival alkolma-
rosbá leheffen, az irásnac az ő fáva jarásával, az Istēnc diczőségcs voltánál
fokkal ide aláb kell magát leeresztēni, és alacsonyó mi hozzánc lebozatarati.

Hebr. 1. v. 3.

2. De még más kiváltképpé valo jegy által is jelēti meg minékünc ma-
gát, hogy annyival jobbá megfismertessuc, és az balványoktul megválastaf-
séc. Mert ő ugy hirdeti meg magát egyne c léni, hogy mindazáltal magát mi-
nékünc meggódolnuc megkülönozve haró személyekbe adgya előnkbe.
Ha azért az egy Istenségnek ez haró személyét jól esünkbe né vesssüc, tehat
az Istēnc czac az ő püfita neve, mindē erő és hathatoságnélkül röpös az mi
agyünc velejébe. Immar pedig, hogy séki valami harmas istēt ne álmodozna,
avagy gódolna, mintha az Istēnc egy volta az haró személyec által meg-
valnec és elfaggattatnec, itt az Istēnc egy rövid és könyü megiratásat
kell keresnuc, az melly minket mindē tévelgéstül megmérté, és szabadtífo.
Mivelhogy pedig némellyec az Személyne c igejét gunyosá megugattyác,
mintha embertül találatott vőlna, előfer azért meg kell látnuc, mi okó és
melly igazán czelekedgyéc azt. Bizonyára midőn az Apostal az Istēnc fiat,
á Arya személyēnc kimettzett bilyegēnc, Görög nyelvē χαεχκτῆεε ιωουδα-
στω; αυτῶ nevezē, itt mindē kétségnélkül olly személyt tulaydonit az Atyānac,
az melly által ő az fiatul, megválastatic. Mert ha ezē az ő állattya értetnec,
(az mint némelly magyarázoc alitottac, mintha Christus, mint egy viafba
nyomott peczēt, az Atyānac állattyat, magabā kiabrázná és kinutatná) az
nem

nē czac illetlé és darabos, hanē tellyeséggel képtelē dolog volna. Mert mi-
velhogy az Istennec állattya egységes és elfolhatatlá, az Christus, tehát, az
kibé ez istēncnek állattya né oflasbol sé résf ferint, sé pedig mintha máfun-
nēt folyt vőlna belé; hanē tellyeséggel éppē és egészlé magabā vagyó, az e-
lőb mondott mód ferint, tulaydóságkivül, sőt illetlenül neveztetnec az A-
tyānac characterēnc avagy kimettzett bilyegēnc. Hanē mivelhogy az A-
tya (noha bizonyos tulaydóságokkal különböztetött) magát egész tellyes-
ségesé és éppē az ő Fiabā kinyóta, igē jól és igazán módati c, hogy az ő Hy-
postafiat, az az, személyét az Fiubā esmernünc adta. Es erre igē fēpē illic, az
mi mingyárt hozzaretetic: hogy az Fiu az Atya diczőségēnc fényesége.
Annakokaért azt erősfittyünc az Apostalnac fávaiból: hogy az Atyabā olly
tulaydó személy legyē, az melly az Fiuban visót fenyléc. Honnēt visontag
könyü megértēni és állatni az Fiunac személyét, az melly őtet az Atyátul
megválastya vagy különbözteti. Szinte ezē az f. Lélekról is az értelē. Mert
tovabbad mayd megbizonyittyc, hogy ő igaz Istē legyen, de az Atyátul u-
gyā megválastafséc. Tovabbá, ez megválastas vagy különböztetés né té-
retic az Istēncnek állattya bā, mert Istē káróló bün, sokféle istēségeket költ-
teni. Annakokaért hogyha az Apostal bizonyításānac hífünc következc,
hogy az egy Istēnbē, haró különb HYPOTASES, az az, Személyec legyē-
nec. Es mivelhogy az Deakok is az PERSONA igejēn ugyanezent értic, fe-
lette unalmas dolog vőlna, sőt istentelen keménynyakuság, ha ember ez
világos és értelmes ügyben villongani akarna. Es az Hypostasis igeje annyit
tesen, mint őnnön magában megallo dolog, Deakul Substantia. Sokan a-
zon értelemmel Substantiat mondattac. Nem czac az Deakoknál vőlt pe-
dig gyakorlásban az Persona igeje, hanem az Görög anya fent Egyházakis
hogy az ő egyenlő és eggyező értelmeket annyival világosban megmutaf-
sác illyen igével éltene c, az melly finte annyit tesen az ő nyelveken mint á
Persona, vagy Személy, és ugy tanítottac, hogy τρεῖα προσωπα, az az, harom Per-
sona, vagy Személy legyen az Istēben. Mind az Görögoc pedig és mind
az Deakoc, ha finte neha nem azon egy és hasonlo igével éltene kis, mind-
azáltal ugyan eggyeztetene c az dolognac fő summájában.

3. Akar azért melly ebül ugassanac az Eretnekec az Persona,
vagy személy igeje ellen, avagy némely komor emberec akar ám mint
hortyogjanakis ellene, hogy őc semmi emberi jó tertzésből ki gon-
dolt igēt helyēn hadni és megengedni nem akarnac; mivelhogy töl-
lūnc azt semmiképpen el nem vehetic; hogy hármac neveztetnec, az
mellyekne c mindenic tellyeséges igaz Istē, és még sincz harom istē, mi-
czoda Keresztýé fegtelen gonofság tehát ez igēket igy megvetni, az mellyec

semmit egyebet nem magyaráznak és jelentnek, hanem az mi az fient Irásban bizonyítatic és feljegyezthetic? Jób volna, ugymondnac őc, hogy, né czac gondolatinc, hanem, s'avaink is az fient Irásnac határiban és korlátiban rekeszhetnének és foglaltatnának. hogyné esmérten és idegen orfági igékel élénec, az mellyec haborgást és viszávonást nemzenec és ferezec: mert így ember czac az igékben való hartzolodással farsálya magát: és ez illyen villongással elvestetic az igazság: Illyen módon az ferezeter nec köteleis, ez unalmas haborgás és villongás által elfaggattatic. Hogyha őc azt esmérten és idegen igé nec mondgyác, az melly az irásban finte annyi bétüvel és syllabával írva ninczen, az megnyit az jegyzés tenne, tehát bizonyára méltatlan és hamis törvént vetnec reánc, melly által minden magyarázat kárhoztatic, az melly nem mind azon Irásbeli mondásokból, mindé egyéb foknélkül fedetic őfve. Hogyha pedig azt mondgyác esmeretlenec és idegen orfági fónac, az melly nyughatatlan kinyeségből gondoltatic, és babonás módon oltalmaztatic, ugyhogy inkább villongást és viszávonást ferez, hogyné épületre szolgálna, avagy illetlenül és hasonlatlanul forgattatic, és darabos zordonságával istéfélo siveket és füleket megsért és meghaborit, az melly az Isten igéjének egyigységét elvonson. ugy énis ez ő értelmeségeket tellyes sívvel lélekkel örömezt vessem és fogadom. Mert azt tartó, hogy né kevesb felelemmel és beczülettel kellyen az Istenről szólúc, hogy né mint gondolkodnunc. Mivelhogy minden, az mit mi magúktul, ő felőle szólunc avagy gondolúc, merő bolondság és hiába való dolog. Ebben pedig igazán kell módot tartani. Az Irásból bizonyos regulát és mérték finort kell venni, az melly ferint mind az sív nec gondolatit, és az sáy nakis minden igejét kellyen rendelni és igazgatni. Mit art pedig, hogyha mi azt, az mi a s. irásbā mi nekünc nehéz, és az mi gyége értelmünk nec homályosnac láttzic, azt más világosb igéckel megmagyarázzuc; de ug mind azáltal, hogy azoc az magyarázó igéc, az fient Irás igazságának előmenetelire és megtartására ssep mértékletessen és jó moddal söl gállyanac, és kiváltképpen való meggondolattal és józósággal forgattassanac, és bizonyos alkolmatóság kívül ne gyakoroltassanac. Erről séllyel elég példánc vadnac. Miczodat pedig, ha ember valóban, igazán, és czelekedettelis megmutatná és megbizonyítaná, hogy az Anya fient Egyház nagy süktség és veszedelem által kénferiterött, az fient Haromságnac és Personánac vagy Személy nec igejeckel való éléfre, volnaé ollyonkor valaki, az ki ez igéket, ujjac gyanánt akarná megvetni és gyalázni? vallyon nem méltán tartatnéke az olly ember nec, az kinec az igazságnac vilagósága igen ellene vagon, és azt igen gyüölöli s' bosszullya? ugymint az ki czac azon feddődic és sapolodic, hogy az igazság nyilvánossággal és vilagossón jönne az nap fényre.

4. Ez ugy igéckel pedig, (hogyha ugyan ollyanoknac kellyen mondani) kiváltképpen akkor kelly ostán ember nec élni, midön az igazságot az Eretnekec ellen, és czacozó hazugoc ellen, az kic azt fel akarjac forgatni, süktség megoltalmazni és menteni. Ezt mi ez mostani időben eléggé vesfüc esünkbe, holott azt tista és igaz tudománnac ellenségivel, nagy munkával és sáratsággal kell viaskodnunc és czatáz nunc; olly igen teker gössen, és hirtelen elugrással sáladoznac ez térengő kigyóc hogyha őket ember keményen nem fogja és meg nem sörittyá; és erősen nem kénferiti, hogy foglyul megadgyác magokat. Azonképpen az régi Kereszten tanító kis, a hamis tanító ellen sokféle viadallal és hartzal gyakoroltatnanc, és keményen kénferitettenc, ugyhogy kiváltképpen való világos, válogatott, értelmes igéckel kellyett megmutatnioc, mit vallanának és hinné nec, hogy az Istentelenec nec semmi teker gős réstet, és menedéket ne hadnának, az kik nec az homalyos igéc tévelgés fődözgető álnok pala stolafoc, és lappagásra való ez közőc voltac. Arius megvallotta hogy Christus Isten és Isten fia legyen, mivelhogy az Isten igéjének világos bizonságinac nem áthatna ellene, és mintha ezzel finte jól eljárta volna dolgában, azt tetterti mint ház dologban az töb hiv Keresztenecel eggyezne. Azonközben pedig nem sünic meg diczekedven hirdetni, hogy az Christus teremtetött állat, és hogy kezdeti és eredeti vagon, mint egyéb teremtetött állatoknac. Hogy azért az régi Tanító, ez istentelen ember nec sima és sükos álnoc czalard ságot, az fetérből siny eleibe hoznác, előb léptenec, és kimondottac, hogy az Christus öröcké való fia az Atyánac, és hogy egy állat legyen az Atyával. Itt ostán leginkáb kirohant és kibuzdult az Istentelenség, midön az Ariusoc az *ὁμοούσιος* igét, (az az, hogy egy állatú legyen az Atyával) kezdettécfertelenbül gyüölölni, és sörnyen sádalmazni. Hogyha pedig elsőben, tellyes sív ből és czalard ságnélkül megvallottac volna, hogy ő igaz Isten, hát ostán nem tagadhattac volna, hogy egy állat nem volna az Atyával. Kiczo da gyalazná és sádalmazna azért azokat az jambor embereket, és régi tanítókat, mint valami villongokat, hogy ez egy igéczke miatt olly nagy buzgosággal és indulattal hartzoltanac, és az egész Kereszten anyá Sz. Egyháznac közönséges czendéséget és békeséget felzavartac és felforgattac legyen? Az az igéczke pedig az igazán hívó Kereszteneket megválastotta az Istentelen Ariusocoktul. Annakutánna Sabellicus támadott fel, az ki az Atyánac, Fiunac és Szent Lélek nec neveit mayd czac semminec tartotta, és azt vitatta, hogy ez nevec semmi Személy ec kölümbóztetésének megmutatására és jelentésére való nem volna nac, hanem czac külön vezetéc nevei és titulussai volna nac az Istennec, az minemüec sokak valnac az Sz. Irásban. Ha ostán viadalra költ az dolog, azt vallotta hogy hifi ő, hogy

Isten az Atya, Isten az Fiu, Isten az Szent Lélec. Ostán pedig így fordította ki magát: Hogy ő egyebet annál nem mondott, hanem mintha czac az Istent erősne, igaznac és bölczne mondotta volna. Annakokaert más éneket mondogalt vissza, hogy az Atya volna az Fiu, és az Szent Lélec volna az Attya, minden rendne, és Szemelyeknek külömbség nélkül. Az jambor Keresztényen tanító pedig, az kiknek fivék szerint gondgyoc volt az Isteni felelemre és az Istennek tisztességére, ellenben azt kiáltottac hogy bizonynal és igazán három tulaydonságokat kellyen az egy Istenben esmerni és hinni, hogy az Istentelen emberne az Sabelliusnac gonof hamiságát, megfegnéc és lenyomnájac. Es hogy ő magokat az Sabellicusnac tekerős, czalárdálnoksága ellen, az nyilván való és egyigyü igazság által jól megotalmazhatnác és erősíthetne, álhatatoson azt tanítottac, hogy bizonynal és igazán az egy Istenben, avagy (az melly hinte annyitött) az Istennek egy voltában vagy egységeben, három volta vagy Háromsága legyen az Szemelyeknek.

5. Hogyha azért ez nevec nem ok nélkül és nem vak merőségből találtattanac és gyakoroltattanac, meglássuc hogy ne találtatsunc mimagunkis nyilván való kevélységne vétkeben, ha mi azokat megvetnie akarnóc. De bizonyára ambar eltemettettec és elenyéftetne volna ez nevezetec, czac hogy mindazáltal minden embereknél ez igaz Keresztényi hit megmaradna, hogy az Atya, az Fiu, és az Szent Lélec Isten, egyetlen egy Isten legyen: és hogy mégis nem az Atya, sem az Szent Lélec nem az Fiu, hanem hogy őc bizonyos tulaydonságoc által megválasztassanac. En sem vagyoc tellyeséggel olly igen fioritos keménységű, hogy czac azon püfita igékert czataznéc: Mert vessem esembe, hogy az régi Tanító, noha nagy meggondolva, és értelmességgel és felelemmel fölne ez dologrol; de ugyan mégis nem mindnyájan közönséggel, sem pedig külön kiki ő magában, (az mi az igékert illeti) eggyezne mindenütt egymással. Mert minemű fölne módgyait, az mellyeckel éltenec az Conciliomoc, mentegeti az Hilarius? Minemű szabadsággal él néhaneha az Szent Agoston? Melly igen külömbözne az igékben az Deakoktul az Görögoc. Ez külömbözéne megemesztetésere és megmutatására elég egy példa. Mikor az Deakoc az *μονοθεος* iget meg akartac fordítani és tolmáczolni, azt mondottac hogy *CONSUBSTANTIALIS*, az az, hogy az Fiu egy állatú avagy egy magában megálló valóság az Atyával, és így az *SUBSTANTIA* igéjét, az *ESSENTIA* ért, az az, egy valóságert avagy vagyonságert vöttéc, és gyakorlottac. Innen írja Jeronymus az Damasusnac, hogy meglopása és orzása az Istennek, azt tanítani, hogy három *SUBSTANTIALIS* legyenec az Istenben.

Istenben. Az Hilariusnál pedig többet találod házfornal, hogy három *SUBSTANTIALIS* vagynac az Istenben. Melly igen nehezeli és nehezíti Jeronimus ez igét *HYPOSTASIS*: az az, magában megállóság? Mert azt tartja, hogy halálos méreg vagy on belé rotyve, midőn *TRES HYPOSTASES*, három magában megállóságoc neveztetne az Istenben. Es ha hinte valaki ez igét, jó fivből, és az ő igaz Keresztényi értelmében venné, és ugy élne veleis, de ugyan mégis semmiképpen nem titkollya, hogy tulaydonságnélkül való legyen. Hogyha ugyan czalárdáságnélkül fölne legyen Jeronymusecképpen: és valahogy inkább nem igyekezett azon, hogy az Napkeleti püfokóket, kiket igen ellenséginéc tartott, tudván tudva illerlen és méltatlan gyalázattal és patvarral terhellye. Ezt nyilván nem igen tökéletesen mondotta, hogy ez ige *szóla*, az az, lévő, dolog, vagyonság, az Görög nyelvben semmi egyéb ne legyen, hanem *HYPOSTASIS*, magába megállóság, maga azt annac az nyelvnek közönséges *ususa* és gyakorlása mindenütt eléggé meghamisította. Ertelmesb és emberségesb volt az Agoston. Az melly noha azt megmondgya, hogy az ige *HYPOSTASIS*, magában megállóság, az fen megmondott értelemben véve, az Deakoknál uy és ritka legyen, de mégis semmit el nem vesen és vonson az ő fokott fölne módgyában, ugy hogy még az Deakoknakis, az kicazzal az Görög fölne módgyával elnéne, barátságosan megengedi, és eltüri. Az mit erről Socrates irtis, az Tripartita Historianac hatodic könyvében mind arra megyen, mintha ez fölne módgyával, az tudatlan emberec ez dologban és ügyben nem igazán éltenec volna. Sőt Hilarius ezt nagy gyalázatul és vétékül tulaydonította az Eretnekeknek, hogy ő neki azoc miatt, azt az emberi fölne vesedelmes ferenczére kellyen vetni, az mit czac isteni felelemmel kellene emberne az fivbe foglalni; és minden titkolásnélkül kimondgya, hogy illerlen dolognac indítása az, midőn ember kimondhatatlan dologot akar kimondani, és megtiltott dologot vesen elő. Es egykevéssel az után, ismet bőv beféddelel menti magát, hogy ő neki uy igékert kellyen előhozni és forgatni. Mert midőn ő az természet neveiert tötte, az Atyát, az Fiút, és az Szent lelket: ezt adgya hozzája; hogy valamie, ez neveknek fölne többec kerestetne, azoc sem fölne ki nem mondathatnac, sem gondolattal fel nem értethetne, sem az mi értelmünckel el nem fogattathatnac. Es másutt az Francia Orfági Püfpekóket bódogoknac dicziri, azért, hogy őc semmi uy vallást nem ferzettac, sem bé nem vöttéc, és nem esmertec, hanem egyedül czac az regi egyigyü vallást, az melly az Apostaloc idejétől fogva, minden Keresztényen Anya hint Egyházaktul bé volt vétetve. Ez

Lib. 5. de Trinit. c. 8. 9.

Lib. 2. de Trinit.

De Conciliis.

mentség nem különböz az Sz. Agoston magamenységétől, hogy tudniillik az szükség kéferítette legye hogy ilyen igéckel kellett élnie, az ember állásának igéjének szükség volt miatt, ez ilyen nagyságos dologban, nem arra, hogy az Istenségnek titka kimondatnéc, hanem csak hogy el ne halgatnéc, mint legyen három, az Atya, Fiu, és Sz. Lélec. Ez illy fent embereknec értelmiségec inditson meg minket, hogy mingyarást meg nevelluc azok, az kic finte azon igékhez, az mellyekkel mi élünk, nem kötelezic magokat: Csak hogy ő ezt kevélységből, kemény nyakuságból és gonof indulati álnokságból ne mivellyec: hanem ismet meggondollyac aztis, melly nagy szükség által keferítettünk legyen ez állásnak modgyára, hogy ő kis naprolnapra mind inkább meg fokjác az állásnak ez illyen hafnos modgyával való élest. Attulis tannullyanac őrizkedni, mivelhogy egyfelől az Arrianusokat, más felől az Sabellianusokat kell megelőzni: és őc pedig haragosnac azon, hogy az megemlitött Eretnekek nec minden menedekjőc elvétetic, hogy magok felől olly gyanóságot ne inditsanac, mint ha vagy Ari⁹, vagy Sabellius tanitványi volnának. Arri⁹ azt mondgya jollehet, hogy Isten legyen az Christus, de titkon azt rőbögi hogy teremtett Isten, és kezdeti legyen. Megengedi aztis, hogy egy legyen az Atyával, de azt sugja az őveinec fülőkbe, hogy ugy eggyesült az Atyával az mint egyéb hivec, noha kiváltképpen való főbséggel és elsőbséggel. Mond azt pedig, hogy ő egy állatu legyen az Atyával, és ugy immar az czalárdnac levontad áll ortzáját, és ugyan mégis semmi uyjat nem téf az fent Iráshöz. Sabellius azt mondgya, hogy ez igéc, Atya, Fiu, és Szent Lélec, semmi különbséget az Istenben nem jelentnec. Ha mondod neki, hogy hárman vadnac, menten azt üvölti hogy három Istent nevezf. Mond azt pedig, hogy az Istenec egyetlen egy állatryában haromsága legyen az személyeknek: így finte azt mondod egy főval, az mit az Irásis mond, és megnyommaztod az káromlónac hasonaltan czaczogásat. Ha pedig valaki olly vélekedésben keveredett és köteleztetett volna, hogy ő ez igeket nem fenedhetné, azis vagy akarja vagy nem, de ugyan nem tagadhattya, hogy midőn az Szent Irás mondgya, hogy egy Isten vagyon, azt az ő állatryának egy voltáról kellyen érteni: mikor pedig azt mondgya, hogy három vagyon az egy állatban, hogy az három személyec jelentessenc ez Haromságban. Midőn azért ezt ember minden álnokság és czalárdságnélkül meg vallyá, mi az igéckel semmit nem gondolunc. En pedig azt loc időtul fogva, és gyakorta vöttem esembe, hogy mindenekbe, az kic olly keményakúul üzic az főokban való villongást, mindenkor valami titkos méreg vagyon rőyrtve. Ugyhogy sockal job őket busítani és megharagítani, hogynem mint az ő kedveknec keresésére és megtartására homályoson és nehéz értelműen főllani.

6. De én az Igékről való disputatiot elhagyván, az dologról és az ügyről főlloc. Es itt elsőben személynec azt nevezem, az melly magában megálló dolog, avagy magában megállóság az Istenec állatryában, az melly másokra nézve és azockal őfvevetve ellenbetartva, azonoktul olly tulaydonságoval válaftatic meg, az melly másoknak nec tulaydonitathatic, és senkivel egyébvel nem közöltethetic. Ez által az ige által *substantia*, az az, magában megálló személy, egyebet mást akarunc érteni, hogynem mint az állat, avagy Lévoség, vagy, vagyonság. Mert hogyha az Ige, ugy volna Isten, hogy semmi kiváltképpen való tulaydonsága nec volna, az mellyel az Atyától meg válaftatnec, tehát Sz. Janos nem jól mondotta volna, hogy az mind öröcké az Atyánál volt legyen. Es az hol ő mindgyarást utánna téfi, hogy az Ige Isten vala, itt ismet vífen és mutat minket az Isten állatryának egységére és egy voltára. Mivelhogy pedig az Ige az Istennel egyébképpen nec lehetett, hanem ugy, hogy az Atyában volt legyen, innét kijelenic és megbizonyitatic az Igenec elő megmondott magában megálló személye, az melly noha az állattal avagy vagyonsággal elfakafthatatlanul egységes, de mégis vagyon kiváltképpen való jelensége, az melly által az állattal megkülömböztetic. Azt mondó azért, hogy ez három közül, mindenic magában megálló személy, midőn az más kettőnec ellenében tétetic, és azokhoz főmláltatic, kiváltképpen való tulaydosági által megválaftatic azoktul. Ez egy behasonlitása, és ellenbe megnézése az Személyeknek it az Szent Jánosnál világosson kimutatatic és kimagyaráztatic. Mert valahol az Isten közönségesen, és az Személyeknek minden egy behasonlitásánélkül neveztetetic, ott ez Ige ISTEEN, finten ugy tulaydonitatic az Fiunac, és az Szent Léleknec, mint finte az Atyának. Mihelt pedig az Atya az Fiuval egybe hasonlitatic, mindeniket mindgyárt megkülömbözteti, egymástul az ő kiváltképpen való tulaydonsága. Harmadfor, az mi akarmellic személynec tulaydona, azt mondom, hogy semmi más személlyet nec közöltethetic és nec réfeltethetic. Mert az mi az Atyának tulaydonitatic, az melly által ő az Fiutul meg válaftatic, az nec tulaydonitathatic az Fiunac. Es nekem jónac tettic az Tertullianus megírása, csak hogy az, jo értelemben vétefféc: hogy az Személyeknek haromsága az Istenben, kiváltképpen való rend legyen az Istenségben, az melly az állatnac, egységét el nec fakafattya, és meg nec változtattya.

7. Minekelőtte azért előb mennyec, meg kell előfer bizonyitanom, hogy az Fiu, és a Szent Lélec igaz Isten legyen. Anna kutánna oftan azt láffuc meg mint különbözzenec egymástul. Midőn az Szent Irás emlekezetet téfen az Atyának öröcké való Igéjeről, bizonyára igen

illetlen volna azt gondolnunk, hogy az czac valami elmulando Szozat legyen, az melly az Istenen kívül az levegő égen zönögjen, és azonban elenyivő, az mineműec voltac minden egyéb megjelenés ec és profeciác, az mellyec az Atyáknac és profetáknac jelentettene ec és adattartanac: Hanem sokkal inkább Igéne ec mondatiac, az Istenec magában megálló Bölcsesége, az mellytől minden jelensége ec és profeciác fármaztanac. Mert, (mint a Szent Peter bizonyította) az régi profetác eleinten nem kevesbé állottac az Christus Lelke által; mint finte ostan az Apasztaloc, és mindenec, az kic ő utánoc az mennyei tudománt hordoztác és hirdettéc. Mivelhogy pedig Christus akkor még meg nem jelentetött volt, az Szent Janos beszédét más olly Igéről kell érteni, az melly mind ez világ kezdeti előtt, örök időktől fogva az Atyátul születtetert. Es miért hogy az Igéne ec lelke volt legyen, az melly lélec az profetákban, ugymint eszközökben munkálkodott, tehát minden kérelkedés nélkül azt állattyuc és rekesztyuc innét, hogy az Ige igaz Isten volt. Es ezt Moses elég világosan tanította az világnac teremtésében, holott ő az Iget mind középbe helyhezterti. Mert miért fámlálná olly nyilván és magyarán elő, hogy az Isten az teremtésben, mindenec teremendő dolognac azt modotta legyen: hogy legyen ez, s' legyen amaz, hogy ha nem egyedül czac azért, hogy az Istenec meg tudakozhatatlan dicősége az ő Abrázattyában kitündöklenéc? Az czufolóc és czaczogoc ezt jollehet felfordithatnác és azt mondhatnác, hogy az, az ige hagyomány és paranczolat volt: de job magyarázoc az Apasztaloc, az kic ugy tanitnac, hogy ez világ az Fiu által teremtetött, és hogy ő világyen mindenec az ő hatalmas Igéje által. Mert láttyuc itten, hogy az Ige azért az Isten fianac hagyafaért és paranczolatyaért vétetic, az melly ő maga az örök, és állatya ferint valo Igéje az Atyánac. Es az értelmes és emberfészes emberek nec nem homályos az mit Salomon mond, hogy az Bölcseség ez világnac kezdeti előtt születtetött az Istentől, és minden dolgoknac teremtésene ec, és az Istenec minden czelekedetine ec előtte járt. Mert itt azt költeni, hogy az Bölcseség az Istenec valami elmulando meghagyafa és paranczolatya volt legyen, mer ő bolondság és képtelen dolog, mivelhogy akkor az Isten az ő változhatatlan öröcké valo tanácsát, sőt valami mást még annális titkosbat akart kijelenteni és megmutani. Ide néz Christus, midőn mond: Az én Atyám és én munkálkodunc mind ez máinapiglan. Mert mivelhogy azt tanította, hogy ő ez világnac kezdetitől fogva az ő Atyával füntelen munkálkodott, czzel világosan megmagyarázza az mit Moses rövideden említett meg. Annakokaért innét azt hozzucki, hogy azért állott az Isten, illyen formán, hogy az Ige az minden dolgoknac teremtésében is véle munkálkodott, és így az munkálodás mind az Atyával és mind

1. Pet. 1. 11.

Heb. 1. 1.

Prov. 8. 22.

Ioh. 1. 17.

mind az Fiuval köz vőit legyen. Ezt Sz. Janos mindeneknél leg világosan megmutatta, midőn ezt rekeszti, hogy az Ige, az melly kezdetitől fogva Isten volt, es az Istennél vőit. egy ferfő mind az Atyával oka és teremteje legyen mindenek nec. Mert azzal tulaydonit az Igéne ec tellyesége ec és mindenkoron tarto vagyonságot avagy lételt, és kiváltképpen valo tulaydoniságot is enged neki, és világosan kijelenti, mint teremtette legyen az Isten Ige által az világot. Annakokaért noha minden jelensége ec, az mellyec az Istentől fármaznac, mellyen világyen ez titulust és nevet, hogy Isten Igéne ec mondatlanac: De ez valóságos Igéne ec ugyan mindazáltal fellyül kell tétetni, ugymint minden jelenségek nec eredetine ec, kútfejenec, az melly soha meg nem változic, hanem öröcké azon valóságos Ige meg marad, az melly az Istennél vagy on, és ő maga az Isten.

8. Ez ellen zörgölödne ec ugatnac némelly rof ebec, az kic mivelhogy az Jesus Christusnac Istenségét nyilván tagadni nem meric, tirkon lépjac el az ő öröcké valóságát. Mert azt mondgyac, az Ige czac akkor kezdetett valamivé lenni, midőn az Isten az teremtésben az ő fent fáját felnyitotta, és állott. De ecképpen igen meggondolatlanu, valami meguyitast költnec az Istenec állatyaiban. Ugy vagy on, hogy az oc az Isten nevei, az mellyec nézne ec az ő külső dolgaira, akkor on kezdetettene ec nekic tulaydonitani, midőn az dolog elvégeződött és eltellyesedett, (ugymint, hogy ő mennec és földne ec teremőjenec neveztetit) de mind azáltal az hit nem akar sem esmerni, sem fenvedni semmi nevet, valamelly azt j gyzené hogy az Istenben ő magában valami változás és uyjulás eshetné ec, Mert ha valami uyság az Istenség nec állatyaéhoz járulna, avagy rayta termene, megesné ec Szent Jacabnac imezmondása, hogy minden tökelletes jó adamány onnan fellyül fármazzec alá, az világságnac Atyátul, az mellynél ninczen semmi változás, vagy változásnac arnyéka. Annakokaért semmit kevesbé nem kell fenvedni, mint imezt költeni, hogy annac az Igéne ec, az ki öröcktől fogva Isten, és ostan ez világnac teremője lott, kezdeti legyen. De oc nagy éles elmével, az mint nekic tetzic, azt rekeszti, hogy Moses midőn elő fámlállya, hogy akkor állott legyen az Isten, egy ferfő mind aztis megmondgya, hogy az előtt semmi Ige nem vőit ő benne: holott semmi fenvettec feczeges ennél nem gondoltathatné ec. Mert nem kelly ember nec mingyarást azt állatni, hogy az mi bizonyos időben kezd kijelenni, és kinyilatkozni, az annakelőtte ugyan nem volt volna. En pedig sokkal külömbet hozoc ki belőle, tudniillic, mivelhogy az Igéne ec ereje azon fempillantásban, hogy az Isten mondaná hogy: Legyen világság, olly hatalmasan kijelent és kimutatta magát, tehát az előtt lenni kellett az Igéne ec. Hogyha pedig valaki tudakozic, mennyi

Ioh. 1. 1.

Iac. 1. 17.

Ioh. 17. v. 5.

idővel volt legyen az előtt, nem talál semmi kezdetet. Mert az Christus ő magais nem tésen semmi kezdetet, sem bizonyos időt nem nevez, midőn mond: Diczóíts meg az Te Fiadat Atyám, azzal az diczóséggel, az melly diczóságem nékem tenálad volt az világ fundamentománac felvetése előtt. Es Sz. Janos sem hagyta ki ez tückelt. Mert minckelőt te ő az világnac teremésére jőne, azt mondgya előb, hogy az Ige, kezdetben az Istennél volt legyen. Annakokaért azt itillyűc ismetlen, hogy a Ige, az melly időnc kezdetnélkül az Istentül volt fogontatván, öröckè az Istennél volt legyen, az honnet az ő öröckè valo voltais, igaz állattya és Istenfegeis eléggé megbizonyittatic.

Psal. 45. v. 7.

9. Jollehet az Közben járónac Szemelyéről még nem szólloc: hanem azt akkorra halasztom, mikor az Megváltástól kezdé tanítani. De mivelhoggy minden Keréftyéneknél kétségnélkül és minden ellene mondáfnélkül erősen és mozdulatlanul meg kell állani imez fundamentomnac, hogy Christus legyen az, az Ige, az melly Testélött; fépen ide illelenc azért minden bizonságoc, az mellyec az Christusnac Istenségét erősfittic és megmentic. Az hol az 45. Soltárban ez vagon megírva: Az te féked Isten, megmarad mind örökön öröckè: Itt az Sidoc igy akarnac elczavarodni, hogy az Ige EL OHIM az Angyaloknac és hatalmásoknac is tulaydonitasséc. Maga nincz az egész fent Irásban czac egy mondásis, az mellyben az fent Lélec, valamelly teremtett alattnac, olly Széket tulaydonitana, az melly örökön öröckè volt volna. Mert az, az kiról az Soltár emlekezic, nem czac imigy amugy mondatic Istennec, hanem öröckè uralkodónakis neveztetic. Annakfelötte ez Ige semmi teremtett állattal különböztetéfnélkül és hozzá tételnélkül nem közöltetic, az mint az Mofesről mondatic, hogy ő Istene legyen az Pharonac. Némellyec az előhozott mondást igy magyarázzac: Az te féked az Istene, vagy, az Istentül vagon: az melly tellyeséggel illetlenül valo állás.

Exod. 7. v. 1.

Megvallom jollehet, hogy az gyakorta Istennec neveztetic, az mi egyebc felött jeles, beczületes, és diczóséges; hogy pedig ez kemény, kéferitött, és hogy ide semmikeppen nem illic és nem alkalmasstatic, elég nyilván valo, és világoson kitezic az textusból, és az főknac rendiből. Ha pedig az kemény nyaku Sidoc itt nem akarnac haylani és engedni, tehát kéfen vagon az Esaias, az ki bizonyal az Christust, mint egy mindenható Istent, ugy adgya mi előnkbe: az melly név, (tudni illic az Mindenhatóság) egyedül czac az Istennec tulaydona: Ez ugymond, az ő neve, az mellyel őtet nevezic: Erős Isten, Attya az kővetkezendő világnac, &c. Ez ellenis ugatnac az Sidoc, és az igéket igy fordittyac el: Ez az a név, az mellyel őtet nevezi az Erős Isten, a jövendő világnac Attya, &c. Ugy hogy őc az Fiunac czac imezt

hadgyac

hadgyac meg, hogy Békeség fejedelménec nevezteséc. Miért neveztetnéc pedig itt az Atya Isten ennyi foc nevekel? Mivelhoggy az Profetánac ez fändéka és tizillya, hogy az Christust olly kiváltképpen valo jelenséggel ékefittic és esmértesse, az melly által az mi ő benne valo hitünc és bizodal-munc épüllyön és öregbüllyön. Semmi kétség azért abban nincz, hogy finte azon módon mondaséc Erős Istennec, az mint finte az előtt Emanu-elnec neveztetött. De semmit világosbat és nyilvánban valót elő nem kereshetni, hogy nem mint imez mondasé Jeremiásnac. Hogy ez legyen az az Néu, az mellyel az Davidnac czeméteje nevezteséc: Az Ur Jehova, az mi Igaságunc. Mert mivelhoggy az Sidoc ő magoc minden kénferiténélkül örömetst megvallyac, és tanittyac, hogy minden egyéb töb nevei az Istennec, czac vezetec, vagy hozza tött nevec legyenec: és czac ez egy Ige, avagy Néu Jehova, az mellyet őc kimondhatatlannac neveznec, egyedül legyen állattya ferint valo neve, mellyel az ő állattya avagy valóságá kimondasséc és kinyomattasséc, tehát azt hozzuc innét ki, hogy az Fiu az, az egy öröckè valo Isten legyen, az ki másutt azt mondgya: Hogy ő az ő diczóságét másnac nem adgya. Keresnec itt jollehet fetét faladástá valo furdékokat, az mellyekben magokat rőythéséc, mivelhoggy Mofesis, az oltárt, az mellyet épített, és az Ezechiel Profeta az uy Jerusaleem városát illyen nével nevezte. De ki nem láttya, hogy az oltar, annak emlekeztető jegyül volt építette, hogy az Isten legyen Mofesnac felmagasztaltatása? Es hogy Jerusalemis, semmi egyéb okert nem ékefirtet ez Istennec nével, hanem annak bizonságára, hogy az Isten ott lakozzéc. Mert azt mondgyia az Profeta: Az városnac neve az napságtul fogva igy hivattatic: Az Ur vagon ottogyon. Az Mofes oltáraról pedig ez vagon megírva: Es Mofes épitte egy oltárt, és hívá annac nevet: Az Ur az én felmagasztaltatásom. De ennél még sockal nagyob hartz ered, az Jeremiásnac más mondásából, holott ez az Néu az Jerusaleem városára vonyattatic, illyen igéckel: Ez az az néu az mellyel őc azt nevezendic: Az Ur az mi Igaságunc. De ez bizonság nem homályosittya, sem meg nem bántya az igaságoc, az mellyet mi o-talmozunc és mentünc, olly igen nem pedig, hogy inkább az is igazság mellé allyon, és azt gyamolittá. Mert minekutanna az Profeta elsőben azt megbizonyította volna, hogy az Christus igaz Isten legyen, az mellytül az Igaság fírmazic: immár azt hirdeti bővebben meg, hogy azt az Istennec Anya fíet Egyháza olly igen bizonyal, nyilvánással és hathatoképpen megfogja érzeni, hogy ugyan ez névvelis diczekedheséc. Annakokaért az első mondásban az Igaságnac kútfeje és oka tétetic, őstán az másikban az gyömölcsze és haszna adatic hozzája.

10. Hogyha azért az Sidoc ezzel meg nem elegendnec, akarnám látni

minemű czavargással kerülhetné el imezt, az mit nekiet az Isten igéből-eleikbe adunc; hogy miképpen az igaz óróc Jehova Isten gyákorta angyalnac semelyében mutatta ki magát. Meg vagyon irva, hogy az Atyáknac egy angyal jelent meg, és finte azon angyal nevezi magát órócke valo Istenec. Ha ki azt vetné elő, hogy az Angyal az Istenec Szemelyéért, az mellyec képében volt ott, nevezteséc ecképpen, Ezzel az kérdés még meg nem feytetné. Mert az fólga nem engedné azt meg, hogy neki áldozat tétetné, az mint az Angyal czelekedic, és az Isten tífességétül nem fosraná meg. Az Angyal pedig kenyért enni nem akarván, paranczollya, hogy az Úrnac áldozzanac, és ófán czelekedettel meg bizonyittya, hogy ő maga legyen az az Úr. Annakokaert hozza Manua és az ő felesége ez jelenfegből azt ki, hogy őc nem czac Angyalt, hanem az Urat ő magatis láttac legyen. Innét vagyon imez ő favoc: Meg kell halnunc, mert az Urat lattuc. Midön pedig azt feleli az áffony; hogy ha, ugymond, meg akart volna ölni az Ur, tehát nem vötte volna el az mi kezönkből az áldozatot. Megvallya hísem itt, hogy az ki az előtt angyalnac mondatott, az ónnön maga legyen az Ur. Annakfelötte ő magánac az Angyalnac feleleti minden kételkedést elvéfen és elhárit: Miért kérded ugymond, az én Nevemet, az melly czudalatos? Annyival azért útalatosb és árkoztab volt az Servetusnac istentelensége, midön azt merte mondani, hogy az Isten Abrahamnac és egyéb Patriarchaknac magát soha meg nem jelentötte, hanem hogy az angyal imádatott ő helyete. Az anya fent Egyháznac igaz tanítói pedig igen jól és bölzen mondottac és magyaráztac, hogy az az fejedelmi Angyal, az óróc Ige, és az Istenec Fia volt legyen, az ki immar az ackori időben elkezdette az ő közbenjáró tífrit viselni. Mert noha még emberré nem lött volt, de mégis ugyan mint közbenjáró, ugy állott alá mennyekből, hogy annyival nyájóságosban sabná és tartaltná magát az hivekhöz. Ez ő nyájás és ferelmetes tartalkodása az embereckel, adta ő neki ez Angyal nevet: ezenközben pedig ugyan megtartotta, az mi neki tulaydona volt, tudniillic hogy, kimondhataflan diczóségne Istené volna. Szinte ezen érti Oseas, ki minekutánna Jacobnac az Angyallal valo viadalylát és tusakodását elő fámlálta volna, így fól: Az Ur az Seregekne Istenec, Jehova az ő Neve. Servetus ímet így ugat ez ellen, hogy az Angyalnac semelye lött legyen ott az Isten helyett. Mintha nem azt erőstirené az Profeta, az mi régen az előtt Moses által meg volt írva: tudniillic: Miért kérded az én nevemet, és ugyan azon feleletis az fent Patriarchánac eléggé megmagyarázza, hogy az nem valamelly teremtet

Judic. 6. v. 7.

Judic. 13. vers. 16.

Judic. 13. vers. 22-23.

Ose. 12. v. 5.

Gen. 32. vers. 29-30.

teremtet Angyal, hanem igaz tellyességgel bizony Isten volt legyen, midön így fól: En az Isten fínról fínre láttam. Innét tanit fent Palis, hogy Christus az népne Hertzége és vezére volt legyen az pufában. Mert noha az ő emberé léténec, és maga megalázásánac ideje még el nem jött volt, de mégis az, az óróc Ige, valami formáját és példáját láttatra annac az tífne, az mellyre ő volt rendelterve. Mikoron azért az Zacharias profetanac masodic réfeis villongátnélkül jól meggondoltatic, finte azon Angyal, az melly más Angyalt küld, ottan hamar Seregekne Uránac nevezetic, és az felségesb birodalom és minden hatalom tulaydonitatic neki. Soc fámtalan bizonságokat hagyoc ki, az mellyekben az mi hitünc bizvást és bizonnyal megnyughatic, noha az Sidoc azokon kevesé indulnac meg. Mert az holott Esaiasban ez vagyon megírva: Ihon ez az mi Istenünc, ez az Jehova Ur, elvárjuc mi ötet, ő segit meg minket. Itt, minden értelmes embereknec, az kiknec semec vagyon, nyilván valo dolog az, hogy világofon az megváltórol vagyon az fól, az kinec el kellyen jöni az ő népenec figitségére. Es az ketfer tétetött bizonyírásoc és mutato igéc, az mellyekkel az jövendő megváltóra mutat és igazit, nemengedic ezt sohová egyébüvé vonyattatni, hanem egyedül czac az Christusra. Ezt mégvilágosban és sockal erőstebben megbizonyittya az Malachias mondása; midön azt igéri, hogy az, az Uralkodó, az kit akkor eljöni vártanac, maydan az ő Templomába eljöne. Nyilván való dolog az, hogy az Jerusalemi Templum, soha senkinec egyébne nem fenteltetett, és tulaydonitott, hanem egyedül czac az egyigaz és felséges Istenec, az melly templomat, itt mégis az profeta sayát jófágul az Ur Christusnac tulaydonit. Abbul az következie azért, hogy ő finte az az Isten legyen, az kit minden időben az Sidoc imadatanac.

II. Az Úy Testamentum pedig fámtalanoc és bővséges bizonságokat foglal bé az Christus Istenségéről. Annakokaert fírgalmatosb gondom vagyon arra, hogy az sokak közzül valami kevesét válfífac ki, hogy nem azokat mind őfvesedném. Noha pedig az Apastaloc akkor fóltnac az Christusról, mikor ő immár ez világnac közbenjárújátul az testben megjelentetett volt, de mégis az miket elő hozoc, mindenec igen fíepen illenec az ő órócké valo Istenségénec megbizonyítására. Es elsőben ezt kiváltképpen jól esünkbe kell vennünc: hogy az Apastaloc azt tanittya, hogy mindenec, az mic az előtt az óróc Istenról voltanac megjövendőltetve, az Christusban avagy immáris bétellyesedtenec: avagy az mic még hátra vadnac, idővel azokis bétellyesedne. Mert midön Esaias azt jövédölné; hogy az Seregekne Ura, az Sidoknac és Izraélitáknac bottá

1. Cor. 10. vers. 4.

Esa. 25. v. 9.

Mala. 3. v. 2.

Esa. 8. v. 14.

Rom. 9. v. 33.

Rom. 14. ver. 10. koztato kőfikla, és ütöközetnek öve lenne, azt mondgya fent Pál, hogy az Christusban tellyesedett az be. Ezzel azért nyilván értenunc adgya, hogy az Christus legyen az az Seregeknek Ura. Másutt ísmét: Minékünc mindnyájan, ugymond, az Christus itelő Széki eleibe kell állattatnunc? Mert megvagyon írva, Nékem hajol meg minden térd, és minden nyelv nékem esküföc, vagy én rólam tefen vallást. Mivelhogy azért az Esaias által azt az Isten ő magáról mondgya, az Christus pedig önnön magában czelekedettel tellyesíti bé, tehát ellene mondhatatlanul az következie belöle, hogy finte önnön maga legyen az az Isten, az kinec diczósége másnac nem adattathatic. Bizonyos ezis, hogy czac egyedül az egy igaz Istenre nézzen az mit ő az Ephesusbéliekhöz írt levélben az Soltárból hoz elő: Ephes. 4. v. 8. Pál. 68. v. 19. Felment az magasságban, és fogva vitte az fogságot. Annakutánna mivelhogy tudgya és jól érti, hogy ez felmenés példázat és ábrázat volt legyő, midőn az Isten az ő mindenható erejét az idegen orfági poganyokon vött hatalmas győződelem által diczóségesen megmutatta, tanit azért, hogy ez az Christusban tellyeséggel mind eltellyesedett, és véghöz vitetött. Esai. 6. v. 1. Ilyenképpen bizonyitya fent János, hogy az Isten Fiának diczósége volt az, az melly Esaias profetának, látás által jelentetött volt meg: maga az profeta önnön maga írja, hogy ő az Seregeknek Urának diczóségét látta. Az mit az Apasztal az Sidoknac írt levélben tulaydonitis az Fiunac, eltitkolhatatlan hogy azis nagy diczóséges titulussa és bizonsága az ő Istenségének. Uram kezdetben fondálád te az mennyet és földet. &c. Ísmet, Imádgjátoc őtet mindé angyaloc. Es ez bizonitásokkal semmiképpen nem él az Apasztal helytelenül, midőn azokat az Christusra vifi és fájja: mert minden, valami az előhozott Soltarban mondatuc és énekeltetic, azt egyedül czac az Christus töltötte bé. Mert ő volt az, az ki felkelvén, könyörült az Si-onon. ő volt azis, az ki minden népeket és Szigeteket minden ő hatalmockal és orfágoctal őfve, az ő hatalma és birodalma alá kéfseritött és holdoltattott, midőn az ő orfágát ez egef világra kiterjesztötte. Es miért kétlette volna fent Janos az Istennek diczóséges felséget az Christu-nac tulaydonitani, ha lam mingyart az ő Evangeliomanac kezdetiben azt mon-dotta, hogy az Ige mindenkoron Isten volt legyen? Miért állallotta volna fent Pál Christust az Istennek itelő főkibe helyhöztetni, az ki annakelőtte az ő Istenségét olly fép diczérettel és diczóségesen magasztalta, midőn azt monda, hogy ő öröcké áldando Isten legyen? Es hogy azis nyilván legyen hogy ő ez dologban melly igen eggyezzen mindenütt ő magával, másutt azt írja, hogy az Christus az Isten, az ki megjelentetött az testben. Ioh. 1. v. 1. Hogyha azért ő az Isten, az kit öröckè kellyen áldani, diczérni és magas-talni, tehát bizonyára finte ő az az Isten, az mellyről ő másutt mondgya, hogy

Philip. 2. v. 6. hogy őtet illesse minden tistefőség és diczóság. Es ezt bizonyára semmi-képpen nem titkollya, sőt inkább nyilván kiáltya, hogy: Mikor ő Istennek formájában volna, nem alította ragadomannac lenni, az Istenvel valo egyenlőségét: hanem ő magát megalázta és engedelmeslött; &c. Es hogy ez ellen az Istentelenec serege vala hogy ezt ne ugatnája: hogy terem-tett Isten az Christus, előb megyen fent Janos, és mond: ő az igaz Isten és az öröc élet. Noha bősfegeffen megkellene azzal elégednunc, hogy ő Istennek nevezteric, kivalképpen pedig az olyan bizonságtul, az melly magyaran kimondgya, hogy nem foc Istenec, hanem czac eggyetlen egy I-sten vagyon. Szent Pal pedig az, az ki így fól: Noha vadnac ollyac, mind az földön smind az égben, kic Istenek nec neveztet nec, mindazáltal miné-künc egy Istenünc vagyon, az kitül vadnac mindenec. Mivelhogy azért ugyá ezé Apasztalnac fájából hallyc, hogy az Isté megjelét az testben, hogy az Isten az ő verével szerzett és keresett magának tulaydon gyülekezetet, miért költünc tehát mi más teremtett Istent, az minemüt fent Pál semmi-képpen nem akar esmerni? Es semmi kétség nincz abban, hogy minden Istenfélő hiv emberec ezt hittéc és tartottac. Szent Thomas Apasztal nyilvánással bátran kimondgya, midőn őtet egy fersmind ő Urának és Istenének nevezi, hogy ő finte az az egy Isten legyen, az mellyet ő minden-koron imádot.

12. Hogyha továbbá az Christu-nac Istenségét, az ő dolgaiból és cze-lekedetiből is igazán akarjuc érteni és esmerni, az mellyekér ő néki az fent Irás tulaydonit, onnét sockal világosban ki tudóklic és kimutatodic. Mert midőn ő azt mondaná, hogy ő az ő Attyával, ez világ kezdetitől fogva munkáloc, jól értöttéc itt az Sidoc, az kic noha az ő egyéb Igejének, az mellyeket nékic mondott megértésére merő tompult bolondok voltac, hogy magának Isteni erött, és Istennel valo egyenlőséget tulaydonitson. Es annak okaert őtet az Sidoc, az mint fent Janos mondgya, annális inkább akartac megölni, mivelhogy nem czac az Szombatot fegte meg, hanem az-tis mondgya, hogy az Isten ő néki Attya, és magát egyenlővé tenné az Isten-höz. Minemü megkeményedett és holt emberek volnanc tehát mi, hogy ha sem érteni, sem érzeni nem akarnóc, hogy az ő Istensége itt hatalmasan megbizonyitasséc? Es bizonyára ez világot Gondviseléssel vezérteni, és tulaydon maga erejevel mindeneket birni és igazgatni, (az mellyet az Apasztal tulaydonit az Ur Christu-nac) fenkihöz egyébhöz nem illic, hanem egyedül czac az teremtohöz. Es nem czac ez világnac vezér-lése, hanem minden tistefei és dolgai az Atyanac közöltet nec ő velle, az mellyec az teremtett állattal nem közöltethet nec. Kiált az Ur az Profeta

által: En vagyok, én vagyok, ki eltörlem az te álnoklagidat, én magamert. Mivelhogy az Sidoc azt iudé, hogy az Isten, ez mondasnac értelmé szerint, gyalázzal illetet nec és néki kisebbegére volna, hogy ha az Christus megboczána az bünt, megbizonyítja azért Christus nem czac főval, hanem kivalképpen való czudatétel, hogy ez ilyen hatalom övé volna és ötet illetné. Láttu azert, hogy ő néki nem czac tisti, hanem ereje, és tellyes hatalmais legyen az bünök nec megboczáására. Az melly hatalom felől tagadgya azt az Ur, hogy az ő rólla máfra mehesen. Es miczoda egyéb az fivék nec titkos gondolatit megtudakozni, által jáni, által látni, és megérteni, hogy hanem tulaydonsága az egyedül egy Isten nec? Illy tulaydonság vagy on pedig az Christusban: tehát innétis visfontag megkülterhetic és megértethetic az ő Istensége.

13. Melly diczóségesen és világoson kiterzic pedig az czuda téteményekben? Es noha megengedem azt, hogy azokhoz hasonlók mind az profetac és mind az Apastaloc czelekedtenec, de mindazáltal ebben nagy külömbőség vagy on, hogy az Profetac és Apastaloc czac az Isten adományit ostopogattac az ő tistec által: az Christus pedig az önnön tulaydon termeteti szerint való erejét mutatta meg. Ezekben néha élt könyörgéssel, hogy az ő Attyánac tistetséget tegyen, de többire mindenkör megmutattya, hogy az erő tulaydon ő magac. Es hogy ne volna ő az czudatételek nec Ura és eredeti, az ki az önnön hatalmából, egyebek nec czudatételre való tistet és erőt ad és ostopogat? Mert az Evangelista írja, hogy ő az Apastalok nec hatalmat adott, halottak nec feltámasztására, az poklosok nec megtisztítására, és az ördögök nec kiűzésére, &c. őc pedig ez tistben ugy jartanac el, hogy eléggé mindennec érteni adnác, hogy az erő sohannat egyebünnet nem fármaznéc, hanem egyedül czac az Christustól. Az Ur Jesus Christus nevében, (mond Peter) kelly fel, és járj. Annakokáért nemis czuda hogy Christus az Sidok nec, az ő czudatéteményit vetotte femekre, az ő hitelenségeben és kemény nyaku voltakban való meggyözésékre, ugymint az melly czudatételec az ő Istenségeről, mivelhogy tulaydon az ő erejéből lennéc, nagy hatalmassan és diczóségesen bizonságot tennéc. Ennekfelotte, mivelhogy az Isten kívül semmi idvőség, semmi igazság és semmi élet sohol nincz, az Christus pedig mind ezeket magában foglalja, tehát bizonyára ez által igaz Istenec bizonyitac. Nemis vetheti senki azt ellenem, hogy az idvőség, és az élet az Istentől öntetet ki ő reája: mert nem az mondatic ő rólla, hogy vötte volna az idvőséget, hanem hogy ő maga legyen az idvőség. Es mivelhogy senki nincz jó, hanem egyedül czac

az egy Isten, mint lehetne az merő azon pustra ember, nem mondom hogy jó és igaz, hanem önnön maga az jóság, és az igazság? Söt mit mondunc mi ahhoz, hogy az élet világnac kezdetitől és teremtesétől fogva ő benne völt? az mint az Evangelista bizonyittya, és hogy az, az ki ackor immár az élet lévén, az emberek nec világais völt. Annakokáért mivelhogy az Ur Christus az ő Istenséget olly hatalmassan, és czelekedtelis megmutatta, bizvast ragazkodhatunc hozzá, és bátorsággal hiterunc ő benne, és remensegünk etis benne helhestethettyüc, holott jól tudgyuc azt, hogy utalatos káromlás, és bálványozas legyen az, hogyha valaki teremtet állatba veti remensegét es hiedelmét. Híste az Istenbe, mond ő, hát én bennem is hidgyetec. Es igr magyarázza meg sient Pál imez két mondasit az Esias Profetánac: Az ki ő benne hisen, meg nem szégyenül. Ismét: Lesen az Jessenec gyökere, az melly fel kél az népeknek való uralkodásra, és az pogányoc remenlenec ő benne. Es mi sükség az Irásnac töb bizonságait erre béhozni, mivelhogy ez az mondas olly gyakorta előhozatic: Az ki hisen én bennem, annac ötöc élete vagy on. Az Christust illeti az imádásis, az melly az hitből függ, az melly egyedül czac az Isteni Felség nec nyilván tulaydona, hogyha ugyan vagy on néki tulaydona.

Mert az Profeta mondgya, hogy valaki az Ur nec nevét segítségül hívja, idvözül az. Es mond Salomon; Erős torony az Ur nec neve, az igaz ahhoz folyamodic és idvözül. Az Christus neve pedig az idvőségre segítségül hivatatic: Innét az követkőzic hogy ő legyen az Jehova Ur. Továbba az Segítségül hívásra példanc vagy on sient Istvánban, midön mond: Uram Jesus vegyed hozzá az én lelkemet, annakutánna az egész Kereszteny any a sient Egyházban: az mint Ananias azon könyvben bizonyittya: Uram, Te tudod, ugymond, melly soc gonofsál illette ez mind az te sientidet, az kic az te nevedet segítségül hívác. Es hogy ember annyival jobban megérthessic, hogy az Istenség nec egész tellyesége az Christusban állattya szerint lakozzéc, megvallya az Apastal, hogy ő az Corinthusbélieknél semmi egyéb tudománt nem tudott, az Christus esméretinél, és lemmit nem egyebet, hanem egyedül czac azt tanította és predikállotta. Es nem elég nagy diczóséges dologé ez, hogy; azt akarja az Ur Isten, hogy minék ünc egyedül czac az ő Fianac neve predikáltáséc és hirdetteséc, maga azt egyebként paranczollya, hogy mi egyedül czac az ő esmerétivel diczekedgyünc? ki meri azert azt pustra terített állatnac módani, az kinec esmeretiben áll mindé mi diczekedésünc? Ide járul azis, hogy s. Pal az ő köböntő savaival, az mellyeket ő az ő Levele nec eleikbe téten, az Christus gyülekezetinec; az kinec ir, sient az ő ajédekokat es

Akor. 2. v. 6.
Matth. 10.
vers. 8.
Marc. 13. v. 15.
& cap. 6. v. 7.
Akor. 3. v. 6.
Ioh. 5. v. 26.
& cap. 14.
vers. 11.

Matth. 19.
vers. 17.

Ioh. 1. v. 4.

Ioh. 14. v. 1.

Esa. 26. v. 16.
Esa. 11. v. 10.
Rom. 10. v.
11. & c. 15.
vers. 12.

Ioh. 2. v. 32.
Prov. 18. v. 10.
Akor. 7. v. 19.

Akor. 9. v. 13.

Col. 2. v. 9.
1. Cor. 2. v. 2.

Iere. 9. v. 23.

jótéteményeket kíván az Fiutul, mint fiinte az mellyeket az Atyátul kíván. Mellyből azt tanullyuc, hogy nem czac mindenec az Fiunac értünc esedezéséből fármaznac, az miket minékünc az mennyei Atya ad, hanem hogy az Fiu ő magais az Atyával az egyenlő és közönséges hatalom, és munkálkodás által, eredeti és adoja legyen mind azoknac az adományoknak és jótéteményeknek. Ez elmeret, az melly az vele való élesben és gyakorlásban áll, minden kétségnélkül fockal bizonyosb, minden hívokodo és elés találmányu gondolatoknál. Mert itten láttya és érzi az Istenfelő fiv, hogy az Isten ő hozzája legközeleb vagyon, és őtet mayd ugyan kézen fogja midön megésméri és érzi azt, hogy ő tölle elevenitic, meg világositatic, eltartatic, megigazitatatic és megfenteltetic.

14. Annakokaért fiinte ezen kutfőből és fundamentomrol kell kiváltképpen bizonyításokat venni az fient Léleknek Istenségének megbizonyításárais. Bizonyára fšép világos és értelmes, Mofesnac az világ teremtéséről valo historiabéli bizonyítása, hogy az Lélec az vizeken, avagy az teremtett materiakon, az mellyec még formánélkül eleggyülvén vóltanac, levegett és üldögelt legyen, táplálvan azokat. Mert az által jelentetic, hogy ez fšép épületi ez világnac, az mellyet immár ember fšemcivel lát, az fšent Léleknek ereje és munkálkodása által, nem czac mostan áll meg és tápláltatic el; hanem hogy azon fšent Lélec kezdetben mingyarást, azt az őfve elegyedett terhet, minkeelőtte ez ékecség érnéje, az ő munkálkodása által tartotta, és táplálta. Semmi Sophista patvarkodással nem hamalyosítathatic meg **Isa. 40. v. 16.** azis, az mit Esaias mond: Es mostan az Ur küldött engemet, és az ő Lelke. Mert az fšent Léleccel közli az fšefegesb hatalmat és méltóságos birodalmat az profetac küldésében, mellyből ki tettzie az ő fšefeges diczősége.

De az legjób bizonyítás, az mint előb megmondtam, az mi magunc megérzése, és megrapáhtalása. Mert nem illic semmi teremtett állathoz, nemis czelekedheti azt senki, az mit ő néki az fšent Irás tulaydonit. Es mi magunkis az Isteni fšelelemnac bizonyos megérzésében és gyakorlásában tanullyuc meg. Mert ő az, az ki mindenütt jelen vagyon, és mindeneket visel erőffit, táplál és megelevenit, az égen és ez földön. Immmár azért fiinte ezzel válastatic ki minden teremtett dolgoknak fámoc közzül, hogy ő semmi lineával, helyyel, és határral környül nem vétethetic és meg nem irattathatic, hanem megmérhetetlen. Hogy pedig az ő erejét minden dolgokra kiterjeszti, és minden teremtett dolgoknak az ő állattyát, életét, és mozgását adgya, es béihli, bizonyára azis tellyeséggel

séggel isteni dolog. Továbbá mivelhogy az uyonnan fšülettetés az öröc és elmulthatatlan életre, fockal felségesb és diczőségesb, az teremtett dolgoknak az ő folyásokban ez jelen valo mindennapi eltartásoknal, fšaporitaloknál, eltáplálásoknál, mit kellyen rehat az Szent Lélek felől iriláünc és tartanunc, az kinec erejéből és munkálkodásából az uyjonnan fšületés fártanunc? Hogy pedig ő nem idegen és ugymint mástul vótt erő által, hanem tulaydon önnön maga ereje és hatalma által elkezdője és elvégezője legyen az uyonnan valo fšületésnac, azt az Szent Irás fšoc helyeken tanittyta es megmutattya. Sőt nem czac az uyjonnan fšületésnac kezdője és végezője, hanem az jövendő halhatatlanságnakis. Végezetre ő neki, mint fiinte az Fiunakis, tulaydonitatnac mind azoc az dologoc, az mellyec magán és kiváltképpen egyedül czac az egy Istensegnc tulaydonfagai és tíftei. Mert **1. Cor. 2. v. 10. 16.** őis meg tudakozza az Istennec mélségét, az kinec az teremtett állatoc közzül, senki nincz Tanáczoša, ad értelmet, bölcseséget, és fšolláfra valo erőt, maga az Isten azt mondgya Mofesnac, hogy ezt egyedül czac ő czelekedgye. Es így ő általa jutunc az Istennel valo eggyesüléfreis, hogy mi az ő megelevenítő erejét réfi fšerint bennünc megérezzüc. Az mi megigazulásnc ő munkájá, ő tölle fártanunc és vagyon minden mi erőnc, fšentségünc, **1. Cor. 12. v. 10. Exod. 4. v. 20.** igazságünc, az Istennec kegyelme és minden jó, az mit az ember meggondolhat. Mert czac eggyetlen egy az Szent Lélec, az kitől mindenféle adományoc és ajándékc fártanunc. Es kiváltképpen Szent Pálnac imz mondása igen méltó hogy ember jól ešébe vegye, midön így fšól: Noha fokfeléc az ajandékc, és azoknac külömbkülömb ofšogotáfi vadnac, de ugyan azon egy á Lélec. Mert azt nem állattya és tartya czac kezdetnac vagy eredetnac lenni, hanem Teremtőnekis, az mellyet még ennélis világosban azután mingyárt illyen igéccel mond ki: ugyan azon egy Lélec ofšogot ki mindeneket, az mint ő akarja. Hogyha azért az Sz. Lélec az Istենben nem magában meg álló Személy vólna, semmi fšajat és fšabad akarat nékie nem tulaydonitathatnéc, az ajándékoknac az ő kedve és akarattya fšerint valo kioštogatására. Annakokaert nyilvánással és világos értelemmel tanit Sz. Pál, hogy az Szent Léleknek Isteni hatalma legyen, és valóban értenünc adgya, hogy azis egy kiváltképpen valo Személy legyen az Istenségben.

15. Nemis távoztattya el az Szent Irás, midön az Sz. Lélekről fšól ez igét hogy Isten. Mert Sz. Pál fiinte abból hogy az Sz. Lélec bennünc lakozic azt hozza ki, hogy mi Istennec templomi vagyunc, mellyet nem kiczinynecc kell alitani, nemis kell meggondolatlanul általfőkni. Mert midön **1. Cor. 3. v. 17. & 6. v. 19.** nekünc az Isten olly gyakorta igéri hogy ő minket magánac Templomiva és házai va akarjon válastani, ez igéret nem külömben, hanem így tellyeséggel

2. Cor. 6. v. dic bé, hogy az ó Lelke mi benűnc lakozic. Bizonyára ha minékűnc, az
 16. mint Sz. Agoston ékeffen mondgya, meg paranczoltatnéc, hogy mi az Sz.
 August. ad Lélek nec fábol és kőből templomat épitsűnc, ugyan bizonyos és megczal-
 Maximin. hatatlan jegye volna az ó Istenfegénec, mivelhogy ez tiszteler egyedűl czac
 Epist. 66. az Istent illeti. Mennyivel világosb és bizonyosb jegy tehát cz, hogy mi ó
 néki nem valami templomot épitsűnc, hanem mimágunknac kellyen ó né-
 ki templomivá, és lakohelyeivé lennűnc? Es bizonyára ó maga az Apaftal,
 Aét. 5. v. 3. 4. egyenlő értelemmel, néha Isten templománac, s néha Sz. Lélec templomá-
 nac nevez bennűncet Sz. Peter pedig, midőn Ananiaft azért feddi, hogy az
 Sz. Lélec ellen hazudott volna, azt mondgya, hogy nem ember ec ellen, ha-
 nem Isten ellen hazudott legyen. Es midőn Esaias az Seregek nec Urát föl-
 Efa. 61. v. 9. lóul hozza bē, ott azt mongya Sz. Pal, hogy az Sz. Lélec legyen az, az ki ac-
 Aét. 28. v. 23. 26. kor fölött. Sőt midőn az Profetác mindenűt azt mondgyac, hogy az Se-
 regek nec Uránac Igeje az miket őc fölnc; azt az Christus és az Apaftal oc
 az Szent Lélekre magyarázzac. Innét következc, hogy az, az igaz Isten
 legyen, az ki az profetákat küldötte, és az oc által mind az proficiakat és
 Efa. 6. v. 10. jóvendöléseket fölta és kijelentötte. Mikor ismetlen az Isten panafol-
 kodic, hogy ó az nép nec gonofsága és kemenynyakusága által haragra in-
 gereltetött, az helyett azt mondgya Esaias, hogy az ó Szent Lelke somori-
 tatott meg. Utolfor mivelhogy az Sz. Lélec ellen valo káromlás sem ezen,
 Matth. 12. v. 31. sem az következendő világon nem boczáttatic meg, maga lám bűne bo-
 Marc. 3. v. 29. czánattyát vefi, az ki az Fiútkáromlotta, ebből az ó Isteni felsége nyilván-
 Luc. 12. v. 10. sággal és hatalmasan megbizonyitatic, az mellyet meg bántani és kifseb-
 séggel illetni, megboczáthatatlan vétéc és káromlás legyen. Itt tudva és a-
 harva ki hagyom az bizonságokat, az mellyeckel az régi Tanitóc éltenec.
 Pfa. 33. v. 6. Igen illendő nec tettett ó nékic az David Soltarából imez mondásnac bé-
 hozása: Az Urnac igéje által löttene az egec, és az ó Szájánac Lelke által
 minden ó feregec, hogy ezzel megbizonyitsac, hogy ez világ, finte ugy czi-
 nalmánya legyen az Sz. Lélek nec, mint finte az Fiunac. Mivelhogy pedig
 fokott dolog az Soltarokban azon egy dolgot kétfer előhozni, és az Esai-
 asnál az Isten Szájánac Lelké finte annyi, mint az Ige, ez bizonyítás azért
 valamennyire erőtelen volt, Annakokaert én rövideden czac azokat akar-
 tam megilletni és megmutatni, az mellyekben az Isten felő tista fivec bá-
 trán és bizonynal megnyughatnac.

16. Mivelhogy pedig az Isten az Christus eljövetei által magát vilá-
 gósban kijelentötte, hogynem mint az előtt, annakokaert az három femé-
 lybenis jobban megfismertetött. Az több bizonságok között pedig, elég né-
 kűnc ez egy. Mert Sz. Pal ez három dolgot, az Istent, hűtöt, és az keresetséget
 ugy foglallya őfve, hogy egyyikből az másikat rekesfise, és hozza ki: tudni-
 illic

illicimigy; Mivelhogy czac egy az hit, azt bizonyittya abból, hogy az Istenis
 egyedűl czac egy legyen: és miérthogy czac egy Keresetség vagy on, azt bi-
 zonyittya innét, hogy az hűtis egyedűl czac egy legyen. Annakokaert mi-
 zonyittya innét, hogy az hűtis egyedűl czac egy legyen. Annakokaert mi-
 velhogy az keresetség által az egy Istenbe valo hívésre és egyedűl az ó néki
 Eph. 4. v. 5. valo szolgálatra kötelezterűnc, fentelertűnc, és válastatunc, tehát egyedűl
 czac azt kell egyedűl egy igaz Isten nec tartanunc, az melly nec nevében mi
 meg keresetelkedűnc, avagy megmosódtatunc. Ninczenis pedig kétség ab-
 ban, hogy Christus az keresetség nec ez rendelt formája által holott igy föl:
 Kereseteltyetec meg őket az Atyánac, Fiunac és Sz. Lélek nec nevére, azt a-
 karta legyen jelenteni, hogy ez az Istenségben valo három femély nec es-
 meretinec világossága tellyesfégesben és fényesebben tündöklyec hogy-
 nem annak előtte. Mivelhogy ez finte annyit téfen, mint egyedűl az egy
 Isten nevére keresetelkedni, az ki tellyes világosság által megjelent az Atya-
 ban, Fiúban, és az Szent Lélekben. Honnét nyilván vagy on, hogy az Isten-
 nec állattyában három Személy legyen, mellyekben az egy Isten meg es-
 mertetic. Es bizonyára, midőn az hit nec, nem kellyen ideftova nézdegel-
 ni, sem pedig fokféle külömbkülömb dolgokra futosni, hanem az egy I-
 stentre kellyen néznie, és vitetni, s ő hozza kellyen ragazkodni; innét kő-
 nyen az állattathatic, hogy ha az hit nec külömbkülömb nemei vadnac, te-
 hát fűkség hogy több Istenekis legyenec. Már pedig, mivelhogy az hit nec
 Sacramentoma az Keresetség, megerősíti és megbizonyittya az Isten nec
 egy voltár, azzal hogy czac egy Keresetség legyen. Innét az is megbizonyita-
 tic, hogy senkire nem egyébre, hanem egyedűl czac az egy Istenre kellyen
 meg keresetelkedni. Mert abban kell minékűnc hinnűnc, az kinec nevébe
 meg keresetelertűnc. Mit kíván azért egyebet az Christus, midőn az Atyá-
 nac Fiunac és Sz. Lélek nec nevében paráczol meg keresetelkedni; hogy ha
 né azt hogy az éber egy igaz hittel czac az Atyába, Fiuba, és az Sz. Lélekbe
 hidgyen? Miczoda egyéb tehát ez, hanem nyilván megbizonyítani, hogy az
 Atya, Fiú, és Sz. Lélec, egyedűl czac egy Isten legyen? Annakokaert mivel-
 hogy ez erőssen és megmozdithatatlanul megáll, hogy egyedűl czac egy-
 etlen egy Isten vagy on, és nem több Istenec, azt rekesfytűc, es hozza innen
 ki, hogy az Ige, és az Sz. Lélec, egyeb semmi ne legyen, hanem tulaydon az
 Istenség nec állattya. Annakokaert az Arrianusoc legbolondabbul tevelgöt-
 tenec és esfelyős ködtene, az kic az Christusnac Istenséget megvallottac
 és miadazáltal ötet az Istenség nec állattyátul és valóságátul megfosított: c.
 Nem külömb dihóség hurtzolta az Macedonianusokat, az kic az Sz. Lel-
 ken czac az kegyelē nec az emberekre kiöntött ajándék it akartac értetni.
 Mert az mint a Bölczeség, értelem, esféség, erősbátorság és isteni félelem ő
 tölle fármaznac, azonképpen egyedűl ő az bölczeség nec esféség nec erőf-
 ség nec, és Isteni félelem nec Lelke. Es nemis ofstac el mint az kegyelem nec

1. Cor. 12. §. 11.

ajándeki, hogy elostattatnac: hanem akar azoc melly külömbkülömb-
képpen ostromnac el, de ugyan mindenkoron megmarad azon egy Lélec,
ugymond az Apaftal.

Serm. de Sa-
cro Bapt.

17. Vagyon ismét az Szent Irásban az Atyánakis az Igétül, és az I-
gének az Lélektül kiváltképpen valo megválasztása és külömbözteté-
se. Hogy pedig ez dolognac megtudakozásában és meggondolattya-
ban Isteni félelemmel és értelmessen kellyen forganunc, megint arról
minket ez titoknac nagy és méltóságos volta. Es felotte igen tettic en-
nekem az Sz. Nazianzenus Gergelne ez monása; mellyel így szól: Nem
gondolhatom úgy meg az Eggyet, hogy mindgyart Háromnac fényé-
tül kőnyül ne tündökölteném: Nemis választhatom az Hármat úgy
meg, hogy legottan ismét az Eggyet ne gondolnám. Továbbá még ez mai
naponnis nem kell minekünc az semélyek nec semmi olly Háromságát el-
ménkbe ábráznunc, az melly az mi gondolatunkat három különözö föl-
tokra szakasztaná és ostromná, és az melly minket nem hozna mingyarást vi-
sfa az egyedül az Isten állattyanac egy vóltára. Ez igéc, Atya, Fiu és Sz. Lélec
bizonyára igaz külömbséget jegyez nec, hogy senki azt ne alitsa, hogy czac
pufta nevezetec volnánac, az mellyec által az Isten az ő czelekedeti ferint
egy ferig, máffor másképpen, néha Atyánac, néha megint Fiunac, és o-
stán Léleknecis nevezet nec. Hanem bizonyos megválasztás és külömböz-
etes, de semmiképpen nem réfre elostas. Hogy az Fiunac igaz bizonyos
tulaydonsága legyen, az melly által ő az Atyátul külömböztetec, azt az I-
rásbéli helyec és monásoc megbizonyittác, az mellyeket miimént bé-
hoztunc. Mert ő nem vólt volna Ige az Istennél, hogyha nem más lótt vol-
na, hogynem az Atya. Nemis vólt volna az Atyánál az ő diczősége, hogy-
ha ő tolle nem vólt volnameg külömböztetve. Megis választa magát az
Atyátul midőn mond: hogy vagyon más az ki ő róla bizonságot téssen. Ide
tartozic azis az mit ő málfutt mond, hogy az Atya mindeneke az Ige által
teremtett, melly nem lehetett volna, hogyha valamiréfből ő tolle meg
nem választat nec. Es nemis az Atya állott alá ez földre, hanem az, az ki az
Atyátul jót vólt ki. Sem nem az Atya holt meg és támadott fel, az halottak
közül, hanem az, a ki ő tolle küldetett vólt. Es ez meg választás nem ak-
kor lótt előfer, mikor ő az emberi természetet magára felvótte, hanem nyi-
lván való dolog, hogy az egyfűlött Fiu, az elóttis az Atyánac kebelében
vólt legyen. Mert kimondaná, hogy az Fiu czac akkor ment előferis bé az
Atyánac keblében, mikor ő mennyekből leszállott az emberi természet nec
felvételére? Annakokaért az elóttis volt az Atya kebelében, és diczősége
vólt néki az Atyánál. Az külömbséget pedig az Atya és a Szent Lélec kö-
zött megjelenti Christus, midőn mond; hogy az, az Atyátul fármazzec.
Men-

Ioh. 1. §. 32.
& c. 1. §. 16.
& alibi.

Mennyisfer nevezis azt más külömb nec lenni hogy nem ő maga az Chri-
stus? Az mint midőn megigéri, hogy ő az Tanítványoknac más vigasztalót
akarna küldeni: és egyébutt töb helyeken.

Joh. 1. §. 18.
Joh. 14. §. 16.
& c. 15. §. 26.
Joh. 14. §. 16.

18. Immár pedig bizonyára nem tudom, hogyha használatosé, és ve-
fedelénélkül lehete, emberi dolgokrol hasonlatosságot véni, ez külömb-
ség modgyanac kimagyarázására és kinyomására. Az régi Tanító c foktác
néha azt czelekedni, de még vallyac azonban, hogy minden hasonlatossá-
gok, az mellyeket őc béhoznac, sockal felótté igen külömbözzenec, at-
tül az külömbségtül, az melly az Istenség nec semélyei között vagyon, és
hogy azt közzel sem éric el. Ez mivel azért, és okot ad nekem arra, hogy
félnem kellyen itt az mérésben bátorkodástul; arra hogyha valami éretlen
és illetlen dolog hozattat nec elő, az Istentelenec nec káromlásra, s' az tu-
datlanoknac pedig és az egyigyűek nec botrányozásra oc ne adattat nec.
Mindazáltal ugyan nem illic azt az külömböztetést elhalgatnunc, az mel-
lyet mi az Szent Irásban feljegyezvén talál nunc. Illyen pedig az a külömb-
ség; hogy az Atyánac, minden munkalodásnac kezdeti, eredeti, és min-
denféle dolognac kútfeje; az Fiunac pedig, bölcsőség, tanác és minden-
féle munkalodásban és czelekedetben valo ostromatás: és az Szent Lélec-
nec, az egész munkalodásnac minden ereje tulaydonitáséc. Továbbá no-
ha az Atyánac azon egy öröcké valósága, az Fiunac és az Szent Léleknecis
fiinte úgy öröcké valósága, mivel hogy az Isten soha az ő bölcsesége és ere-
jenélkül nem lehetett, az öröcké valóságban pedig nem kell vagy elő va-
lót, vagy utólb való kerefni; mind azonáltal nem hijában valo és nem ha-
srontalan, az Istenségben valo rend nec meggondolattya és megértése, elől
fiamlattic az Atya, ostrom az ő tolle valo Fiu, és utólför az Atyátul és az
Fiútól fármazott Sz. Lélec nevezetec. Mert akarmelley embernekis elmé-
je önnön magában természetit ferint haylando arra, hogy előfer az Atyát
gondollya meg, annakutánna az tolle fármazo Bölcseséget, és végezetre
az erőt, az melly által véghöz visfi az mit tanáczába végez ott. Illyen modon
az Fiútól igazán mondatic, hogy ő egyedül czac az Atyátul legyen, az Sz.
Lélec az Atyátul és az Fiútul legyen. Ez jóllehet megvagyon félyel az Irás-
ban, de sohol ninczen világosban mint az Romabéliékhez írott levél nec
nyoltzadic részében, holott az Szent Lélec, néha Christus lelkének, ottan
hamar ismét annac lelkének, az ki az Christust feltamastotta, minden kü-
lömböztetésnélkül mondatic és nevezetec. és bizonyára nem oknél-
kül, mert Szent Peteris azt bizonyittya, hogy Christus lelke volt legyen
az, az melly által az Profetác jövendöltene. Holott az Szent Irás gyakor-
ra hasonloképpen bizonyittya hogy azon lélec az Atya Istennec lelke volt
legyen.

2. Pet. 1. 21.

19. Továbbá az Istennek tiszta egyetlenységét, ugyannyira nem bántya és nem omlattya meg ez különböztetes, hogy inkább innétis meg bizonyítsa, hogy az Fiu az Atyával egy állat legyen; mivelhogy mind a kettőnek azon egy Lelke legyen, az Sz. Lélec pedig nem más, az Atyátul és Fiutól elválasztott állatú legyen; mivelhogy ő az Atyának és a Fiúnak Lelke. Mert mindenik semélyben az egész Isteni természetet értetic, mindazzal egyetemben az mi a karmellic semellynek saját tulajdonsága. Az egész Atya legyen az Fiuban, és az egész Fiu az Atyában, az mint ő magais bizonyította: En az Atyában vagyok, és az Atya én bennem. Es az Anya Szent Egyháznak régi Tanítói nem engedie azt meg, hogy eggyic az másiktul az állatságnak valami különbségével volna megválasztva és különböztetve. Ezeckel az nevezetekkel az mellyec különböztetést jegyeznek, az jelenretic, (ugymond Szent Agoston) hogy egybevettetnek és egymással ellenbe tartatnak, és nem az állatság omága, az melly által az három semelly, egy. Az melly értelem ferint kell az régi Atyáknak mondásikatis elegyenestíteni, az mellyec egyebképpen látatnak egymással ellenkezni. Mert egyfer őc azt mondgyác, hogy az Atya az Fiúnak kezdeti és eredeti legyen, másutt ísmét azt taníttya, hogy az Fiúnak Istensége és állattya ő magátul legyen, sőt hogy ő az Atyával azon egyetlen egy kezdeti legyen. Okait pedig ez különbözö mondásoknak, Szent Agoston másutt népen és értelmesen megmagyarázza, midőn mond: Az Christus Istennek mondatie, egyedül ő magára nézve; az Atyára nézve pedig Fiúnak neveztetie. Es ísmegint: Az Atya, egyedül czac önnön magára nézve Istennek mondatie: az Fiura nézve pedig Atyának neveztetie. Annnyiban azért az mennyiben az Fiu ellenébe fámláltatván Atyának mondatie, ő nem Fiu: és az mennyiben az Fiu az Atya ellenébe fámláltatván Fiúnak neveztetie, ő nem az Atya: De az mennyiben az Atya, őn magára nézve mondatie Istennek, és az Fiuis egyedül magára nézve mondatie Istennek, tehát mindkettő czac azon egy Isten. Annakokaért midőn az Fiúról az Atyára való tekintetnélkül czac egygyüen állunc jól és tulajdonságképpen mondgyuc őtet ő magátul valónak lenni, és azért mondgyuc eggyetlen egy kezdetnek. Midőn pedig őtet az Atyára nézve gondollyuc meg, az Atyát az Fiu kezdetinek méltán nevezzük. Ez dolognak magyarázattyában forog Sz. Agostonnak az Sz. Háromságról irt egész ötödik könyve. Sockal bátorságosb azért arra az ősvetektintetre, az mellyel az Atya és a Fiu egymást nézic, megmaradni, hogynem mint élefelmelkedéssel az magaságos titokra törekedvén hijába való és hasonlatlan gondolatoc által félyel czavarogni és kerengeni.

20. Annakokaért az kic az jozan egygyüéséget feretic ez illyen nagy Titok-

Titokbá, és az hitnek mértékével meg elégefnec, rövideden vegyéc esekben azt, mi legyen megérteni és hinni használatos: Tudniillic, midőn azt mondgyuc avagy megvallyuc, hogy mi Egy Istenbe hiszünk, hogy ez Isteni-gén, értetic eggyetlen egy elegyitetlentiszta állat, az melly nem loc vagy kevés reszekből kezeztetott őfve, hanem éppen és egészben egy és tiszta, az melly állatban avagy lévőségben mi három semélyeket, avagy magokban meg állodolgokat foglalunkbè: Es hogy annakokaért valamennyifer ez Istenige, köz módon, az semélyeknek különböztetésénélkül tétetic, finte ugy és egy aránt értetic és jelentetic azon az Fiu és a Szent Lélec, mint finte az Atya. Midőn pedig az Atya mellett az Fiu megemlitetic, akkor közbe jó az megtekintés mellyel eggyic az másikra néz, és így eggyic az másik ellenében tartatic, annakokaért itt az semélyec választatnak meg. Mivelhogy pedig az semélyekben való tulajdonságoc bizonyos rendet hoznak vélecc, ugyhogy az Atyában legyen az eredet és a kezdet, az Isten név azért kiváltképpen az Atyának tulajdonitatic, valamennyifer az Atyáról, és az Fiúról, avagy az Szent Lélekről is az Irás egyfer mind emlekezc, és illyenképpen megtartatic az állatnak egysége, és meggondoltatic az Semélyeknek rendis, melly által ugy nem vonyatic semmi el az Fiúnak és az Szent Leleknek Istenségében, és az semmi ben meg nem kisebbtetie. Es bizonyára, mivelhogy előblatoc, az mit az Apastaloc mondnac és meg erősítnek, hogy az Istennek Fia finte az legyen, az mellyről Mofes és az Profetac bizonságot tóttene, hogy ő legyen az Ur Isten, mindenkoron azért az Istenségnek egy voltára, avagy állattyanak egységere jól gondot kell tartanunc. Annakokaért utálatos és atkozott lelki tolvayláfnac tarttyuc mi hogy ha kic az Fiut más Istennek mondgya, az Atyánál. Mert ez az eggyes Isten név, semmi másval való egybehasonlított meg nem enged. Nemis módatatic az Istéről, ha azt ember ő magában tekintie meg, hogy sokféle dologoc legyenec ő benne, az mellyekért, enec vagy amanac mondatatnéc. Imar pedig megtettic az Sz. Pal Apastal befédéből is, hogy ez Ige Johova, 2. Cor. 12. Ut, egybe hasonlításnélkül vévén, az mi Uruc Christusra nézzen, midőn így ír: 9. Sól: Ezért háromfor könyögöttem az Urnak. Mert midőn neki Christus ez feleletet adná: Elég néked az én kegyelmé, ott Szent Pál mingyarást azt teszi hozzája; Hogy az Christusnak ereje én benné lakozzéc. Mert bizonyos az, hogy az ige Ur, az Jehova ige helyett tétetic azon a helyen. Annakokaért illeté és gyermeki dolog volna, hogy ha éber egyedül czac az Közbejárónak Semélyére vónaja, és né értené közönséggel az Istenségről is, mivelhogy olly állás az, az melly az Fiut az Atyával egybe nem hasonlittya. Es jól tudgyuc hogy az Apastaloc, ez Görög Igének *υἱος*, Ur, bevétele és sokott gyakorlása után, ez Sidoige Jehova helyett vesic, és gyakorlyac mindenütt.

14. 10

Aug. de tempor. hom. 38.

De Trin. Col. ad Pascentiam. Epist. 374. Cyrill. lib. 7. de Trin. Item lib. 3. dial.

Aug. in Psal. 109. &c. Tract. in Job. 39. Aug. in Psal. 44.

Ad. 1. v. 16.
Joel. 2. v. 28.

Es hogy példát megfesse ne keressünk, Szent Pál az Urnac semmi mást értven nem könyörgött, hanem az mint Szent Péter hozzá be. Joëlnek imez mondasát: Az ki az Urnac nevet segítségül hivandgya idvözül. Es az holott ez ige egyedül czac az Fiunac magán tulaydonitatic, annac ofrán más módgya vagy on, az mint azt másutt megmondgyuc. Mostan elég azt megtartanunc, hogy Sz. Pál, minekutánna az Istent közönséggel segítlegül hitta, mindgyárt hozzá teszi az Christus nevet. Es ez ilyen értelemben az tellyesleges Istenségnek állatya önnön magátul az Christustól Léleknek mondati. Mert semmi itt ellent nem tart, hogy az Istennec egész állatya lelki nem volna, az melly az Atya, Fiu, és a Sz. Lélek, az melly az Irásból nyilvánással kitértzic. Mert az miképpen hogy itt hallgyuc, hogy az Isten Leleknek mondati, sinitre az onképpen hallgyuc az tis, hogy az Sz. Lélekis, az mennyiben egy személye az egész Istenségi állatnac, mind az Istennec lelke, legyen sinitre pedig az Istentől is vagy on.

21. Mivelhogy pedig az Satan, hogy az mi hitünket tövestül gyökereftül fogva kifaggathassa, egy részent az Fiunac és a Sz. Léleknek Isteni állatytáról, más részent az Személyeknek hülombségéről mindenkoron nagy hartzot indított. Es az miképpen hogy minden időben istentelen lelküket és eretneket támasztott, az kic az igaz Tanitokat ez articulibusban és tzielben háborgatnac és gyötrenéc; az onképpen ez mi időnkbenis, az régi és többire megalutt fikrákból uy tüzet akar és igyekezic gerjesztetni. It azért felotte sükséges és munkára méltó dolog, hogy némelly elfordultak eselyösködéseknec eleit vegyuc, és azokat meg hamissitsuc. Eddig még jollehet sándékunc ez volt, hogy czac azokat az kic az tanitást örömeft vésic, mint egy kézenfogva vezetnéc az Istennec esméretire, és ne hartzolodnanc az megáltalkodott nyaka ssegerteckel. Immár pedig az sselid engedelmességgel előmutarott igazságot, az Istenteleneknek sselid moc és ragalmazásoc ellenis meg kell otalmaznunc. Jollehet ez tzielbenis minden mi munkánc és sarságunc arra igazitatic, hogy mind azoknac, az kic az Isten igejét tökéletesen és örömeft halgattyac, erős és bizonyos fundamentomoc legyen, az mellyen bizvást és bátran megálhásanac, és megmaradhassanac. Es bizonyára hogyha egyébüt valahol az Irásnac Titkait, mértékletességgel és értelmes jozansággal kellyen forgatni, tehát ebben az legnagyobb titokban inkább kell azont celekedni, és nagyobb gondotis kell arra tartani, hogy sem gondolatinc, sem pedig befédinc megfesseb ne menyenec, hanem az mennyire az Istennec kijelentett igeje elér ez tickelben. Mert mint foghatna meg és circalmozhatnák örnnyül az embernek elméje, az természetis okossággal és bölcseséggel az Istennec megmérhetetlen és kimondhatatlan állatytát, az mély még czac annac sem ment bizonyossan végére,

végére, és meg sem mondhatta, mi legyen az Fenylő Napnac állatya, magálam az semmel lártatic? Söt mint tudakozhatná és kerességetné fel, az ő tulaydon esével és értelmével az Istennec állatytát és valóságát, az ki az ő maga állatytát és mivoltát még soha meg nem erthette és tudakozhatta? Illic annak okaért hogy ez tistességet örömeft és jó kedvel egyedül czac az Istennec engedgyuc, hogy czac ő maga egyedül tudgya voltaképpen mi legyen az ő állatya. Mert lám egyedül czac ő maga, az mint Hilarius mondgya, illendő és elégséges bizonság ő maga felől, és meg sem esmérthetie egyébképpen, hanem czac az önnön maga megjelentése által. Ez tistességet pedig ugy adgyuc mi ő néki, mid őn mi őtet magunkban ollyannac abrazollyuc lenni az minemü nec magát megjelentötte, és őtet sohonnat nem egyébünnet, hanem czac egyedül az ő igejéből tanulgyuc megtudakozni és megésmérni. Es még mostis megvannac az sselid Chrysoptomusnac ezen értelemtől való őt prädikátzoi az Anomæusoc ellen: az mellyeckel mindazonáltal nem nyomattathatott ugy el az patvarokodnac merefséget, hogy az ő czacozásocnac zabolát ne boczátanannac, mert ugyan nem czelekedtec jozánbül és mértékletefsebben, hogy nem az mint mindenütt sselid czelekedni. Melly ő vakmerőségek nec bódogtalan kimeneteli által, illic minékü nec meginttetnunc, hogy ez dologban sselid inkább egyigyü értelmességét kövefsünc, hogy nem mint eles elmélkedéssel az Istenséget akarnéc vizsgálni, és feltudakozni mi legyen ő magában tulaydonsága sselid. Ahoz sem kell semmiképpen fogynunc, hogy az Istent másutt keressnéc egyebütt hanem czac az ő sselid igejében. Nemis kell ő felöle valamit gondolnunc, hanem czac az mennyire minékünc világosit az ő sselid igeje, sem sselid tanunc, hanem czac azt az mi az ő igejéből vétettatic. Hogyha pedig az Atyánac Fiunac és az sselid Léleknek az Egy Istenségben való Személyeinek hülombségeji (az mint hogy azt nehez megfogni) némelly agyaskodóknac töb munkát és nyughatatlanságot sselid, hogy nem hasnokra és javokra lenne, gondollyac meg azoc, hogy olly labyrinthusba, avagy tévelyitő házba menne be, az mellyből őc is meg ki nem jöhettenc, hogy ha az önnön nyughatatlan elmélkedéseket követendic: Engedgyec meg azért az sselid Irás által magokat vezéreltetni és tanitarni, hogyha sselid ez felséges és kimondhatatlan titkot még meg nem foghattyac és által nem értikis.

22. Hoffu dolog lenne pedig, és igen unalmas s hasontalanis, hogyha minden tévelgéseket elő akarnanc sselid lálni, az mellyec által régenten az tistre igaz Keresztényeni hit ostromoltatott, ez tzielkelyében az Keresztényeni tudománnac: Es sokan az régi Eretnekek közzül az Istennec minden dicözöségét és tistességét olly temerdec és kába eselyösködéssel, igyekeftéc

Lib. 1. de Trinit.

meghomályosítani, hogy az ő nékiec elégne, tettezenc arra, hogy őc az tudatlanokat és egyigyűeket elrémítene és tevélgésre vinnéc. Ottan hamar pedig annakuránna, az kevésből foc fectác sereggel rohantanac elő, az mellyec egy réstent az Istennec állattját és valóságát faggattác el, egy réstent pedig az semélyekben valo külömbsegeket elegyitöttéc meg, és vöttécel. Továbbá ha jól esünkben tartyucz, az mit oda fel, az fent Irásból eléggé megbizonyítottunc, tudniüllic, hogy az egy Istennec állattja, meg egyelitetlen, tista és elofolharatlan állat és valóság legyen, az melly állatság az Atyáta, Fiura, és az fent Lélekre nézzen: és hogy az Atya bizonyos tulaydonság által megválastáséc az Fiutól, és az Fiu az fent Lélektül, tehát nem czac Arriusnac és Sabelliusnac, hanem egyéb régi tevélgés hintegetőknekis bézárlatic az aytó. De mivelhogy ez mi időnkbenis támadtanac némelly hagymázi efelyősséggel dihoskódó emberc, ugmint az Servetus és ő hozzá hasonlóc, az kic uy álnoksággal és czalársággal igyekeztenec mindent egybe zurnizavarni, munkára méltó dolog azért az ő álnokságokat felfedezni és kinyilatkoztatni. Seruetusnál olly gyűlöses, sőt utálatos vólt ez fent Háromságige, hogy azt mondanája, hogy az Háromságofoknac, (az melly nével minket nevezett) semmi Istennec nem vólna. Elhalgatom itt az kába gyalázó főkat, az mellyeket költött és gondolt az fent Háromságnac káromlására. De summája ez vólt az ő gőnyetséges gondolatnac, hogy három réstü avagy Harmas fáló Isten fereztenéc és hozatnéc bé, hogyha ember azt mondaná, hogy az ő állattjában három külömbező semély vólna: és hogy az Háromság czac emberi kézbés és költött dolog vólna, mivelhogy ellenkeznéc az Isteni állatnac egy vóltával. Azonközben azt tartotta, hogy az Személyec czac külső elmulando IDEAC, avagy ábrázálófoc vólnanc, az mellyec nem bizonnal és valósággal talatnának az Istennec állattjában, hanem czac az Istent imez vagy amaz formában ábrázolnác előnkbe. Es hogy kezdetben semmi megválastott dolog az Istenben nem vólt, mert az Ige és az Lélec, elein mind egy vólt. Az időtül fogva pedig, hogy Christus Isten az Istentül kijelent, és egy fent mind más Lélekis mingyart Isten lótt, az melly attól fázalmazott legyen. Noha pedig az ő hazugságit elsőben himes befédeckel festené és ékesgetné, az mint midőn azt mondaná, hogy az Istennec öröcké valo Igeje vólt legyen az Christus Lelke az Istennél, és az ő Ideájanc kitündöklése. Ilmet, hogy az fent Lélec árnyéka vólt legyen az Istenségnec: maga ostan mind kettőnec Istenségét semmivé téfi, midőn mond, hogy mind az Fiuban és mind az fent Lélekben valami darabja vagy része vagon az Istenségnec az Isteni ostantásnac mértéke fent, az miképpen hogy az az lélekis az melly

melly mind mi bennűnc és mind fában, kövekbenis állattja fent va-
gyon, része legyen az Istenségnec. Az mit továbbá az közbenjárónac
semélyéről karatol, azt az ő helyén fogjuk meglátni. Ez czudas és ok-
talan költött dolog pedig, hogy az semély semmi nem egyéb, hanem
czac látható ábrázattja az Isten diczőségének, nem kíván bőv megzfá-
lást. Mert fent Janos nyilván mondgya, hogy az Ige Isten vala, mineke-
lőtte ez világ teremtettött vólna. Itt ő sockal külömbet bizonyit annál,
hogy az czac valami ábrázolás lótt vólna. Hogyha azért akkoronis, és
annakelőtte öröc időktül fogva, az az Ige, az melly Isten vala, az Atyá-
nál vólt legyen, és az őnnön maga diczőségével tündöklött és jeleséges
vólt: tehát bizonyára czac külső és láttatos fenylés nem lehetett, hanem
fűkségképpen következie innét, hogy ő élő, magában megálló, min-
denható Személy öröckől fogva lótt legyen az Atyában, és hogy mind
ő: öcké ő benne megmaradgyon. Noha pedig előb nem, hanem czac
ez világ teremtésének historiájában legyen előfentis emlékezet az Lélek-
ről, de ugyan nem ugy hozatic azért őt bé, mint egy pusta árnyéc, hanem
mint Istennec állattja fent való ereje, holott Moses előfamlállya, hogy
az formanélkül valo materia és teremtett dolog, elegendeg egymásban
lévén, ő benne állott meg, és ő általa tartatott meg. Annakokaért ac-
koron kijelent és nyilván lótt, hogy ő mindenkoron öröcké valo Lélec
lótt legyen az Istenben, midőn ő azt az mennynec földnec teremtett ele-
gyes materiaját tartotta és viselte miglen ez szép rend és megválastás követ-
keznéc ez teremtett dolgokra. Mert bizonyára akkor az fent Lélec az
Istennec semmi árnyéka avagy ábrázolása nem lehetett, az mint Ser-
vetus álmodoz. Máfutt pedig az ő Istentelen álnokságát még nyilvánban
kijelenti, midőn azt mondgya, hogy, mivelhogy az Isten az ő öröcké
valo okosága által maganac látható Fiat rendelt vólt, ugy mutatta őtet
ki. Mert ha ez igaz, tehát Christusnac nem marad semmi egyéb Istensé-
ge, hanem czac az mennyibe ő az Istennec öröcké valo tanácsából jöven-
dő Fiunac rendeltött vólt. Ennekelőtte ezen Servetus ez költött lá-
tást, az mellyet az semély helyett állat, ugy elváltoztattya, hogy ne által-
lyon az Istenre nyonnan járuló történeti dologot fogni. Ez azért az legát-
kozottab gonoság, hogy mind az Istennec Fiat, és mind az fent Lelket
az teremtett dologoc közzé helyhezteti, és azokkál őfve egyelitti. Mert
azt nyilvánossággal róhógi, hogy az Istennec állattjában részec és ostantás
legyene és hogy azoknac ismet mindenec az Isten ő maga legyen. Kivált-
képpen pedig azt mondgya, hogy az hívek nec Lelke az Istennel egy ör-
öcké valo állatnac. Noha máfutt, nem czac az emberc lelke nec, hanem
minden egyéb teremtett dolgoknakis valóságos Istenséget tulaydonit.

Ioh. 1. v. 1.

Ioh. 3. v. 5.

Gen. 1. v. 2.

23. Ez sáros sóppedékből és gazos főtöböl más otromba tengeri czudais máf cló, az melly nem fockal külömb az előbbenitől. Mert némelly rofi ember, hogy az gyűlöseget és gyalázatot, az mellyet az Seruetus elfordult istentelen tudománya véle hoz, elkerülheséc megvallyác azt jollehet hogy három femély vagyon az Istenségben: de mégis imez femmire kellő okot adgyác melléje, hogy az Atya, az ki igazan és tulaydonságképpen az egyedül egy Isten, midön az Fiú és az fent Lelket teremtené, az ő Istenségét azokba ontotte legyen. Sőt még ez rettenetes káromlo befédttől sem tartoztartyác meg magokat, hogy az Atya ez által az jegy által válastáséc meg az Fiútól és az fent Lélektől, hogy ő egyedül azoknac állattainac szerzője és csinálója. Ez tévelgést előfiet illy finnyel festic bé, hogy Christus mindenütt Isten Fianac nevezetic: abbol azt hozzác ki, hogy egyedül czac az Atya, tulaydonságképpen való föllás ferint, legyen Isten. Nem vesic pedig esekbe, hogy az Isten név, noha az Fiu nac köz az Atyával, mindazonáltal néha az Atyánac mint egy kiváltképpen való felsőségül tulaydonitatic, mivelhogy kútfeje és eredet ferint való kezdeti az Istenségnek. Azért pedig hogy ezzel megmutattáséc az feloldozhatatlan egység az melly vagyon az Istenségnek állattában. Ittegyen őc azt mondgyác: hogyha ő bizonynal Istennec Fia, tehát illetlen dolog, hogy ő Személy Fianac tartáséc. Arra én azt felelem, hogy ez mind kétő igaz, tudniüllic hogy ő bizonynal Isten fia, mivelhogy ő az Ige, az melly az Atyától öröktől fogva fülettetött (mert még nem föllunc annyiban ő rólla, az mennyiben ő közbenjáró) mind az által, hogy az fent Irafnac ez fava (az Christus Istennec Fia) megmagyaráztáséc, az Személyre gondot kell tartani, úgy hogy az Isten név, nem közonséggel, hanem czac az Atyaért vétéséc. Mert ha mi mást fenkit nem, hanem czac az Atyát tartanóc Istennec, hát az Fiu nyilvánással ki rekeretnéc. Annakokaért valamennyifer az Istenség nevezetic, femmiképpen nem kell megengedni, hogy midön az Atya az Fiuval ellenbe tétetik mintha olyankor az Igaz Istennec istensége egyedül czac az Atyára tartoznéc. Mert az az Isten, az melly Esaias Profetának megjelent, az bizonyára az egy igaz Isten volt: Az mellyről mindazáltal fent Janos mondgya, hogy az Christus volt legyeni. Azonképpen az Istenis, az melly az Esaias Profeta fája által bizonságot rött, hogy ő az Sidoknac ütközetnek kővé lenne, egyedül az egy Isten volt, az mellyről fent Pál bizonyittya, hogy az Christus volt legyeni. Az ki Esaias által kiált, Eelec én, énnékem hajollyon meg minden térd, az egy igaz Isten az. Azt pedig úgy magyarázza azon fent Pál, hogy az Christus volt legyeni. Ide járulnac az bizonságok is az mellyeket az Apastal előfámlál, mint imez, és ezenhöz hasonlóc: Te fundaltad az mennyet és az földet.

Ismet:

Esai. 6. v. 1.
Ioh. 12. v. 41.
Esai. 8. v. 41.
Rom. 9. v. 33.
Esa. 45. v. 23.
Rom. 14.
verf. 11.
Heb. 1. & cap.
10. & 6.

Ismet: Imádgyc ötet az Istennec minden angyali: az mellyec mind, egyedül az egy Istent illetic: mindazáltal az Apastal ugyan azt vitattya, hogy ez diczőség az Christust illeti, és tulaydonóvé legyen. Ninczenis itt femmi érteke imez ganyos parvarnac, hogy az Christusnac tulaydonitáséc, az mi az Istennec tulaydona, azért hogy az legyen tündöklő világa az ő diczőségének. Mert mivelhogy az előfámlált helyeken mind az Jehova név vagyon, következie hát abból, hogy az ő állattya ő magátul vagyon, az mi néz az ő Isténi állattýára. Mert ha ő Jehova, nem ragadhattya az ember, hogy ő finte azon Isten legyen, az melly Esaias által kiált: En én vagyoc az Isténi, és én nálamnál több Isten ninczen. Hasonlatos az is hogy ember az Jeremias profetának imez mondását jól megmondollya, midön így fiól: Az Isténe, kic az eget és az földet nem csináltac elveszénec és eltöröltessenec az földről az melly az ég alatt vagyon. Mivelhogy visontag ezt is meg kell embernek vallani, hogy az Istennec Fia finte az, az kinec Istensége az Esaias profeta által, ez világ nac teremtéséből gyakorta megbizonyitatic. Hogy volna tehát, hogy az teremő nec, az ki minden dolgoknac valóságát és állattýát adgya, ő magában meg álló állattya nem volna, hanem azt valakitül mástul venneje? Mert az ki azt mondgya, hogy az Fiu az Atyától állattya ferint teremtetett legyen, tagadgya az, hogy magátul való legyen. Az fent Lélec pedig kiált az ellen midön ötet nevezi Jehovánac, az az, öröcké való Istennec, az kinec állattya önnön magátul vagyon. Már pedig ha néki megengednóc, hogy az egész isténi állatt, egyedül czac az Atyában volna, hát ez kétő nec egyic következénec, hogy az Istenségnek állattya, avagy clostathatnéc, avagy hogy az Fiúval tellyeséggel megvonnyatnéc és elvéténec. Es ha így az ő Isténi állattýátul megfoszthatnéc, czac azon pušta titulusal és névvel volna Isten. Mert az Istennec állattya, ha ember ez hazug czaczogók nac hísen, egyedül czac az Atyára néz, azért mert czac ő magánac vagyon való állattya, és az Fiu állattýának ő csinálója. Es így az Fiu nac Istensége, valami elválastott dolog leszen az Istennec állattýátul, avagy ugyan annac valami részének kell lenni, az mi az egész állatságból elvonnyatott és kivétetött. Ezec azért így lévén, meg kell engedni ec az önnön fundamentomokból, és következik is az ő tudományokból, hogy az fent Lélec egyedül czac az Atyaé, és nem az Fiu nac lélc legyen. Mert ha ő czac valami elvétel volna az első állatságtul, az melly egyedül czac az Atyára néz, és ő néki tulaydona, tehát méltán nem tartatnéc az Fiu nac Lelkének, maga az hatalmassan elrontatic az fent Pálnac bizonyításával, mellyel tanit, hogy az fent Lélec, mind az

Pfal. 102.
verf. 26.
Pfal. 97. v. 7.

Esai. 44. v. 6.
Ier. 10. v. 26.

R

Atyának és mind az Fiúnak Lelke legyen. Annakelőtte hogyha az Atyának semélye, az fent Háromságból ki rekesztet, mivel külömbözteric meg az Fiutól és az fent Lélektől, hanem hogy egyedül ő legyen az igaz Isten? Megvallyác hogy az Christus Isten legyen, és hogy az Atyától ugyan mégis elválasztott. Szükségis ez ellenben valami jegynee lenni, az melly az Atyát az Fiutól megválasztá, hogy az Atya nem az Fia, és hogy nem az Fiu legyen az Atya. Az kie azért azt mondgyác, hogy az Atya az Fiutól állattya ferint vagyon megválasztva, az oc az Christusnak Istenségét nyilvánással semmivé, téféc, az melly állatságnélkül, sőt bizonyára az Istenségnek egész állattyanélkül ugyan nem lehet: és bizonygyal is az Atya az Fiutól meg nem választatnéc, hogyha semmi kiváltképpen való tulaydona magában nem volna, az melly az Fiuval nem volna köz. Mit találnc azért ő benne, az mi által az Fiutól megválasztáséc? Ha mondgyác, hogy állattya ferint választatit attul meg, hát felellyenec meg ez kérdésre, hogyha azt az ő állattya az Fiuval nem közlöttee? Az pedig réfre ofítás ferint nem lehetne, mert nagy sórnység volna, hogy ha ember valamely felistent költene és koholna. Ez melé járul azis, hogy őc ilyen módon, az Istennec állattya gyalazatosfán felostyác és egymástul elstaggatyác. Ebből foglalásképpen következie, hogy az Atyának és az Fiúnak állattya, egyetlen egy egész, tellyeséges isteni állat legyen, az melly mind az Atyával és mind az Fiuval köz. Mivelhogy azért ez bizonygyal igaz, tehát bizonyára semmi megválasztás és külömbőség ninczen az Atya közöt és az Fiu közöt, az mi nézi az Istenségi állatot, mivelhogy az czac egy állat. Hapedig ez fogást keresendic, hogy az Atya ugyan mégis egy Istenné marad, az kinél vagyon az állatság, hogyha az Fiúnak állattya alkottya is, annak kell hat következeni, hogy őc az Christusból valami példázati istent csinálnac, az melly czac sinnyel, s' egyedül czac pusita névvel, és nem voltaképpen igaz termeteti Isten legyen. Mert ez az Istennec kiváltképpen való sayát tulaydonsága, hogy ő valóságos állatú, az mint megvagyón irya: Az ki vagyón, az küldött engemet ti hozzátoc.

Exod. 3. v. 15.

24. Hogy pedig az hamis legyen, az mit őc igaz fundamentum gyanánt vesínc, hogy valamennyifér az Isten, az semélyec külömbségénélkül neveztetit, hogy ollyank or azon czac egyedül az Atya érteséc, azt könyü az Irásnac foc helyeiből megbizonyítani, sőt finte azon helyekb, az mellyeket magoc otalmáta előforgatnac gorombaúl elarullyác magokat és kimutatgyác meggondolatlan voltokat, mért az Fiúnak neve azokon az helyeken

lyeken nyilvánással ki iratic, és hozzátéretic: az mellyből világoson kitettzie, hogy az Isten név, ott tekintet ferint vétetic, és annak okaért az Atyának semélyére vonyatic. Es az ő ellenvetéseker, mellyel azt mondgyác, hogyha nem egyedül czac az Atya volna az igaz Isten, tehát ő maga volna atya ő magának, azt ember egy főval megfeytheti. Mert nem illetlen dolog, hogyha az Atya rendnec okaért az mint oda fel megmondattott, kiváltképpen Istennec neveztetit, azért hogy nem czac az ő bölcseségét fülte őnon magából, hanem Istene az Közbenjárónakis, az mellyről idővel bővségesb tanítást téféc. Mert az időtül fogva, hogy Christus az testben megjelentetött, Isten Fiának mondatit, nem czac azért hogy öröktül fogva az Atyától füllettetvén, ő nékie öröcké való igéje volt legyen, hanem azért hogy minékünc közbenjárónkálott, és ez tistet magára felvötte, hogy minket az Istennel eggyesé tenné. Es mivelhogy az oc, az Fiut az ő isteni felsegétül és diczőségétül illy efsen megfosztgyác, és az Istenségtül elrekeztic, örömetst akarnam azért tollóc érteni, hogy ha az Christus, midön azt mondgya, hogy ninczen senki jó tob az egy Istennél, magátis megfosztgya az jósgátul? Es én nem bölloc az ő emberi természetéről, hogy azt ne veséc elő, hogy az ő emberségének jósága az Isten kegyelménec adományá és ajandéka volt legyen: hanem azt mondom, hogyha az Istennec öröcké való Igeje jóc, avagy nem? Ha azt mondgyác hogy nem, tehát az ő Istentelenséget elege megtapasztaltott és meggyöztetött: hapedig azt mondgyác hogy jó tehát az őnon vallásokkal foytogattyác magokat. Hogy pedig első tekintetben, ugy tette mintha Christus magarul el akarná hátítani az jósgának nevet, az fokkal inkább megerősíti az mi értelmünket hogy nem mint megerőtelenitene, illyenképpen tudniillic, mivelhogy az jósg, kiváltképpen való tulaydonsága és titulussa az egy Istennec, és pedig az az ifju, az Christust közönséges szokasból, czac mint egy jámbor embert mondjónac, és őtet igaz Istennec és minden jonac kutfejének nem tartya, megveti azért ez hamis tistetséget, és azt tanitgya azzal, hogy az ő jó volta Isteni jósg legyen. Aztis kérdem, midön fent Pal mongya, hogy az Isten egyedül halhatatlan, bölcz és igaz mondó, hogyha az Christus ez mondással az halando embereknek: az bolondoknak, és hazugoknak rendökbe helyhezteritike? Az ki azért kezdettől fogva az élet volt, hogy az halhatatlanságot az Angyalokkal közlenéje ő maga nem volnaé halhatatlan? Nem volnaé bölcz az, az ki az Istennec öröcké való bölcsesége? Az merő igazság nem volnaé igaz mondo? Kérdem aztis tollóc, hogy azt tartyaké hogy az Christust kellycimádni, avagy ne? Mert ha azt méltan magának tulaydonitgya, hogy ő előtte mindé térd meghajollyon, abból az következie,

Matth. 6. vers. 17.

1. Tim. 1. vers. 17.

Phil. 2. v. 10.

hogy ő finte az az Isten legyen, az melly az Törvényben megparanczolta, hogy ember semmi idegen istent ő kivöle ne imádjyon. Es ha azt akarjác, hogy egyedül czac az Atyául érteséc az mit Esaiásnal az Isten mond: En vagyoc egyedül, és én kivölem ninczen tób Isten, tehát én ez bizonyoságot ő magoc ellen fordítom, mivelhogy láttyuc hogy az Apastal, midon ez mondással az Christusa bizonyit és mutat, és néki tulaydonit mindent valami Isten, avagy az Istené. Es semmit itt nem fog az ő eles parvarkodásoc, hogy Christus az testben felmagasztaltatott legyen, az mellyben magát megüressítötte és megalázta, és hogy ő néki az test herint földön mennyen minden hatalom adatott legyen. Mert noha az Királynac és itilő birónac diczósége az Közbenjárónac egész fémélyére terjed, és az Christusnac embersége herint minden hatalom adatott mind mennyen földön, mind az által, há igaz Isten az testben meg nem jelent volna, ez illy felséges diczóségre semmiképen fel nem emeltetheter volna, hogy az Isten ü magával ne ellenkeznéc. De ez visssa vonyást fent Pál, fépen el-törli, midon azt tanítja hogy ő hasonlatos volt az Istenhöz, minckelötte magát az testben és az földi ábrázatban megalázta volna. Mint áhatna pedig meg ez hasonlóság, hogyha nem ő volna az az Isten, az melly az Cherubinokon megyen, és Királya az egész Föld kerekiségénec, sőt királya az öröcké valóságánakis? Akar azért melly igen zörgölöd-gyenek is ez ellen, de ugyan semmiképpen nem vehetic azt el az Christu-stól, az mit Esaiás másutt mond: Ez ez az mi Istenünec, ötet várjuc mi, mivelhogy ő ez igéckel az megváltó Istenec eljövételét írja meg, az ki nem czac Babylonból hozza ismét az népet háza, hanem az Anya fent E-gyházatis mindeneskül fogva tellyeséggel helyére hozza. Imez más so-phistalkodó fogásokkal sem ér nec semmit, hogy az Christus az ő Atyá-ban volt Isten. Mert noha megvallyuc, hogy az Atyában, az mi nézi az fémélyec rendit, legyen az Istenség nec kezdeti, de azt mondgyuc az mel-lett, hogy az ő állatásoc iszonyu és isteni káromló gondolt dolog, tudniil-lic hogy az Istennec állattya egyedül czac az Atyára nézzen tulaydonság-képpen, finte mintha az Fiunac Teremtője volna, és azt meg istenitötte volna. Mert innét az következéc, hogy avagy az Istennec állattya soc résekre obratic, avagy hogy az Christus, czac pusztá gondolat herint, és czac névvel, nem pedig valósággal és bizonynyal legyen Isten. Ha azért meg-en-gedic, hogy az Fiu Isten legyen, de ugyan más az Atyául, hát azt is az ontul meg kell vallanioc, hogy ő benne az Isteni állat fületett és formáltatott ál-lat legyē, az melly mindaz által né fületett sem formálatott dolog legyē. Jól tudó hogy soc cseskedő orruáknac merő czufság, hogy mi az Moses savaiból,

Esa. 44. v. 6.

Esa. 25. v. 9.

Gen. 1. v. 26.

ból, akarjuc az fémélyekben való külömbséget megmutatni, holott azt mondgya, hogy az Isten így állott legyen: Teremtsünc embert az mi ábra-zatunkra. Az Istenfelő olvasoc pedig könnyen elláthattya, melly alkol-matlanul és illetlenül hozná Moses ez mondást bé, hogyha az Isten nem tób hanem czac egy fémély volna. Bizony dolog pedig, hogy az kit az A-tya így állított meg, teremtetlen állat volt. Ninczen pedig semmi terem-tetlen, hanem egyedül czac az egy Isten. Annakokaért hahól meg nem en-gedic, hogy az Atyánac, Fiúnac, és az Szent Lélek nec hatalma, az melly ál-tal ez három fémélyec, minden teremtett dolgokat teremtötenec, nem közönséges hatalom, sem közönséges paranczolat lött legyen, az követ-kezie belöle, hogy az Isten nem belső képpen állt így ő magával hanem e-zöket az fiókat magán kívül más teremtő mesterekre igazította. Végeze-rt, az Irásnac egyetlen egymondása, ő nékiec két ellenveteseket hatalma-san meg feyti és elrontya. Mert nem hihető, hogy Christus, midon ő maga mondgya hogy az Isten Lélec legyen, egyedül czac az Atyául álljon Joh. 4. v. 24. mintha az Ige nem Lelki természetű, avagy nem Lélec volna. Ha azért ez fió, Lélec, az Fiu finte úgy tartozic, mint finte az Atyára, tehát azt hozom ab-ból ki, hogy az közönséges Lélec ige alatt, az Fiu finte úgy bé foglaltatio mint az Atya. Ottan hamar ofián ez tis hozzátéfi, hogy az Atyánac semmi egyeb ő néki fogalóc nem tette nec, hanem czac az kic ötlet Lelekben és igazságban imádjác. Ezből azért továbbá ez másic következic; Hogy mi-velhogy Christus egy bizonyos fő alatt, melly az Isten, az Tanító és Pradi-katorrittet viseli, tehát az Atyánac az Istennevet úgy tulaydonította, nem hogy ezzel az ő istenséget eltöröllye, hanem sokkal inkább azért, hogy ő minekünc azt lassan lassan mind jobban jobban esmernünc adgya, és minket annak megfemlélésére felemeljen.

25. Ez pedig az miben őc megütköz nec és tévelgenec, tudniillic, hogy három külön való lelkeket ábrázolnac magokban, az mellyeknek mindeniknél egy egy része legyen az Isten állattya nac. Mi pedig azt tanít-tyuc az Szent Irásnac értelmé herint, hogy állattya herint czac egyetlen egy Isten legyen, és hogy annakokaért finte úgy az Fiúnac állattya, mint finte az Sz. Lélek nec fületetlen legyen. De mivelhogy az Atya, az fémélyek- nec rendi herint az első, és az ő Bölcseségét magából fülte, méltán tartatic, az mint oda fellyebis megmondattott, az egész Istenség nec kezdetinéc és e-redetinéc. Ecképpen azért az Isten *indefinité*, és az Személyekre való tekin-tetnélkül fólván, fületetlen. Az Atyais, az mi az ő fémélyét illeti, fületet-len. Es felötte bolond módon állittya ez emberec, hogy az mi tudomány-unkból az Istenségben való Személyek nec négységét hozhatná ki. Mert ezalárdul és visssa fordultul költic mirenc, az melly otromba czuda álla-

rott őc az őnnön agyokból hohlottanac: tudniillc mint ha mi azt kébze-
nőc, hog az három személyec úgy támadgyanac az egy Isteni állatból, mint
sinte valamely kűtfőből három patak czac folydógalnac, és az kűtfő vagy
az forrás volna az negyedic, maga az mi irásinkból világosan kitettzic, ho-
gy mi az Személyeket az Istenec állattjátul el nem válastyuc, hanem az
miképpen mondgyuc, hogy azoc az Istenec állattjában, magoc által
megállanac, azonképpen tefünc azokban külömbsegeris. Hogy ha az
személyec az Istenségi állatut elválastván volnánac, úgy lehetne valami
sinye az ő vélekedélek nec, de ugyis mindgyárást istenek nec lenne három-
sága, és nem az egy Istenben való, személyek nec volna háromsága. Es ilyen
módon elenyésic imez ő hijában való bolond kérdéskis: mellyel azt kér-
dic hog az istenségi állat nem járulé áhhoz, hogy abból háromság legyen.
mintha mi azt költenőc, hogy az egy Istenségi állatból három istenoc tá-
madnánac. Hasonlatosképpen azis az ő értetlenségekből folyamie, midőn
azt mongyác, hogy az mi értelmünk ből az követőznéc, hogy az szemé-
lyek nec egy háromsága, Istennélkül lenne, Mert noha az személyec az Isté-
ség nec állattjában, né úgy válastatnac meg, mintha annak külön való részei
vagy tagai volnánac, de mindazáltal ugyan nem tefünc, avagy gondolunc
mi Istenségi állatnélkül való személyeket, avagy azon kívül valókat. Mert
az Atya ha Isten nem volna Atya sem lehetne. Es az Fiuis nem külömben
Fiu, hanem hogy Isten. Annakokaért midőn az Istenec állattjától fő-
lunc, nyilván mondgyuc, hogy az Istenség ő magátul vagyon: Honnét me-
gis vallyuc, hogy az Fiu az mennyiben Isten, tehát őnnön magátul vagyon,
hogya nem az ő személyete nézve, vagyon rolla az fő. Az mennyiben
pedig Fiu, azt mondgyuc, hogy az Atyátul vagyon. Azonképpen az ő Iste-
ni állattjais kezdetnélkül vagyon, az ő személyenec pedig kezdeti az I-
sten. Es bizonyára minden javallott régi Autoroc és könyv szerzőc, az mel-
lyec valaha az Szent Háromságról irtanac, ez Háromságnac igejet egyedül
czac az Személyekre vonnac. Mierthogy nem czac gyalázatos tévelges,
hanem igen goromba káronkodásis volna, hogy ha ember őnnön magát
az Istenség nec állattját az Személyek nec külömbségén akarná helyhez-
tetni. Mert azoc az kic azt mondgyác, hogy ez három dolog, az állat,
az Fiu, és az Lélec, eggyüvé járulnac, ughogy az állat, az Atyánac szemé-
lye helyett legyen, azoc mondom, hogy nyilvánással semmivé tefic
az Fiunac és az Szent Lélek nec isteni állattját. Mert vagy az hogy, va-
gyon az Fiunac állattja, avagy pedig ninczen. Ha pedig vagyon mint sin-
te az Atyánac, tehát így immár két külön való állatoc volnánac, és eckép-
pen az ő előbbeni külömbözterefec, az Allat, Fiu, és Lélec között, fel-
forditannéc. Ha állattja ninczen, tehát az Fiu semmi nem egyéb hanem

czac

czac árnyéc. Végezetre hogya ez két ige, Atya, és Isten, mind egyet te-
fen, az másodic pedig, tudniillc, az Isten, az Fiuhoz nem illenéc, tehát az
Atya olly megistenülté lenne, hogy az Fiunac egyebe semmi nem, hanem
az Istenség nec czac az pufsta árnyéka maradna meg. Sőt ilyen módon az
Háromságis semmi egyéb nem lenne, hanem az egy Istenec két teremtett
dolgockal való eggyesülése.

26. Az mit pedig őc itt mi ellenünc vetnec, Hogy ha ugymond, az
Christus tulaydonsági főllás serint Isten volna, tehát illetlenül nevezet-
néc Isten Fiunac; arra immár meglött az felelet, tudniillc mik or eggyic szemé-
ly az másikkal egy behasonlittatic, hogy ollyankor ez ige Isten, soha kö-
zönséggel mind az három személyről nem értetic, hanem egyedül czac az
Atyánac személyére vonyattatic. Az mennyiben tudniillc az Atya kezdeti
az Istenség nec: Nem ugy bizonyára, mintha az isteni állatság czac ő ma-
gáé volna, és az Fiunac és Szent Lélek nec állattját ő csinálnaja, az mint
ez csefordult emberec czac zognac, hanem egedül czac az rend serint
az melly rend az személyekben vagyon, az mint előb megmagyaráztuc.
Ez értelemben vétetik az Christusnac beféde, az Atyához, midőn
mond: Ez az öröc élet, hogy őc téged egyedül egy igaz Istent megf-
merjenec, és az kit te küldtel az Jelus Christust. Mert mivelhog ő az
Közbenjárónac személyében főll, avagy ugy főll mint Közbenjáró, Kö-
zép állapotban tartya magát az Isten között és az emberec között. Es
ugyan semmiben meg nem kissebedic azért az ő Isteni diczó felsége. Mert
noha magát kimondhatatlan mélyen megalázta, de ugyan mégis nem
vesztette el az Atyánál való diczóségét, az melly az emberec előtt el-
völt röytetve. Azonképpen noha az Apastalis az Sidokhoz irtott levél-
nec másodic részében megvallya, hogy ő egy kevés ideig az angyalok-
nál aláb megalázattott, de ugyan nem általlya azért egyfersmind aztis
meg mondani, és megerősíteni, hogy ő legyen az Istenec öröcké való
Fia, az ki az Föld nec fundamentomát felvetőtte. Annakokaért ezt ember-
nec jol csebe kell venni és megtartani, hogy valamikor Christus az Atyát
az Közbenjárónac személyében főlittya meg, és mi érettünc könyörög,
az Isten név alatt az Istenség valósággal befoglaltatic, az melly Istén-
ség, Istensége az Fiunakis. Azonképpen midőn az Apastalok nac mond-
gyais, hogy Jó tinéktec hogy én az Atyához megyec, mert az Atya na-
gyob énnálamnál; itt nem tulaydonit magánac, czac valami mellesleg
való istenséget, mintha ő az Istenség nec öröcké való állattjára néz-
veis kisseb volna az Atyánál; hanem hogy ő az isteni diczóséget ismet el-
fogván, az ő hiveit gyűytse és vezesse annac ő véle egyetemben való köz-
lesére, és elbirására, az Atyát annakokaért felsőb állapotra helyhez-
teti;

Joh. 17. 3.

Cap. 1. 7. 10.
& 2. 7. 9.

Joh. 15. 7. 18.

azért tudniillíc, hogy az ő diczőségének teljessége, melly az mennyekben tündöklic, különbözzön annac az diczőségnek mértékétül, az melly ő benne kijelentetött, midőn az mi természetünket magára felvötte. Szinte ezen módon mondgya másutt Sz. Pal, hogy az Christus az orfágot az Istennek és az Atyának kezéhez adandgya, hogy az Isten legyen mindenben minden. Nem lehetne pedig semmi illetlen, mint Christust az ő öröké megmaradando Istenségétül megfontani. Hogyha azért soha ő meg nem fűnic Isten lenni, hanem azon Isten Fia öröké megmarad, az melly kezdetül fogván volt: kővetkezic, hogy az Atyának neve alatt, az egy Isteni álláság, az melly mind az Atyával és Fiúval köz, befoglaltassék és értesék. Es bizonyára fűntc azért jött alá Christus mihoz zanc, hogy midőn ő minket az Atyához felemel, egyfēr mind minket ő magához is felemeljen, mivel hogy ő egy az Atyával. Annakokaert sem igaz sem pedig méltó, hogy ember ez ígét Isten, egyedül czac ez értelemben vonnya az Atyára, hogy az á név az Fiutul elvételséc, és így az Istenfegtől is elrekesztéséc. Mert ennekokaert is bizonyítja fűntc Janos, hogy ő Igaz Isten legyen, hogy ne gondolná valaki, hogy ő néki olly istensége volna, az mellyben ő egy graditsal és egy izzel kifűb volna az Atyánál. Es nem gyözöm eléggé czudálni, hogy miczoda uy isteneket akarjanac ez emberec koholni, az mellyek midőn megvallottac azt, hogy az Christus igaz Isten legyē, őtet mindigárást az Atyának Istenségétül el akarjác rekeszteni: mintha lehetne valami igaz Isten, az egyedül egy igaz Isten kivöl, avagy pedig, mintha az kiöntött Istenség nem uyonnan költött dolog volna.

27. Hogy pedig foc mondásokot gyűtőgetnec az Irenéusból őfűve, holott az így fűl: hogy az mi Urunc Jesus Christusnac Atya, az Izraēl-nec egy örök Istene, azt őc avagy goromba tudatlanságból, mivelic, avagy pedig fűrnyű gonofságból. Mert esékbe kellett volna vennic, hogy annac az fűnt embernek ügye volt és harrza azockal az dihűssen eselyoskodóckel, az kic ragadtac, hogy az Ur Christusnac Atya volna az az Isten, az melly regenten az Moses, és az Profétác által fűllott: hanem ez világnac nem tudom miczoda, megavult fűnnyéből moczkából támadott czudalás legyen az Christus atya. Annakokaert teljességgel és mindenképpen abban munkálkodic ez Irenaus hogy nyilvánssággal megmutassa és megbizonyítsa, hogy semmi más Isten az Irásban nem jelentetic és hirdettetic, hanem egyedül czac az mi Urunc Jesus Christusnac Atya, és hogy teljességgel illetlen ez istentelen bálványozás legyen, egyéb más istent költeni: Es nemis czuda azért, hogy azt olly gyakorta tekefűti, hogy nem más az Izraēl Istene, hanem egyedül czac az, az melly az Christustól és az Apasztaloktól hirdettetic és magasztaltatic. Azonképpen miűs mostan, midőn minekünk is

vison-

visontag más tevelgűfűnec, (az mellyről most fűllunc) kellyen ellene állanunc, igazán mondgyuc, hogy az az Isten, az ki regenten az Atyáknac megjelent, senki nem egyéb, hanem az Christus volt legyen. Es ha valaki mondaná, hogy az Atya volt volna, arra immár elkűfűtetött az felelet, tudniillíc, hogy midőn mi az Christusnac istenségeért czatázunc, semmiképpen az Atyát ki nem rekesztyűc. Hogyha azért az Keresztyén olvasoc, ez Irenéus fűndékát, kic ellen és miért hartzollyon, jól meggondollyac, minden villongás ottan elczendefűtetic. Sőt az ő harmadic könyvének hatodic refűböl is, az egűfű visűfűnyás és villongás könnyen eligenefűtethetic és elvűtethetic. Holott az Isten felű fűnt ember, teljességgel azon vagyon, hogy megmutassa, hogy az az Istē az melly az Sz. Irásban, mindē különbözűtetűfűnkűl, fogafűnkűl, kivűtelnűnkűl, közűnséggel Istennec nevezűtetic, bizonyly az egy Isten legyen: és őfűnt azt adgya hozzája, hogy az Christus minden különbözűtetűfűnkűl, és kivűtelnűnkűl Istēnec mondatic. Jól meggondollyac azért hogy ez a fűrtickely, az mellyről az visűfűnyás volt, (az mint az egűfű Iráfnac processűsából és rendűből megrettűzic, de fűkűppen az másodic könyvnek negyven hatodic refűböl) tudniillíc hogy az Sz. Irás az Atyát nē példázat fűrint, avagy hasonlításból nevezűe így, mint ha nē volna valosággal Isten. Annakfelűtte más helyen erőssen állattya, hogy az Fű, mint fűntc az Atya, mindnyájoktul az Profetaktul és Apasztaloktul, ugy mint egy Istēnec hirdettetic. Annakutanna pedig azt iűja meg, mikűppen vűtte legyen az Christus az ki mindeneknek Ura, kirallya, Istene, és itűlűbirája, az birodalmat és hatalmat attol, az ki Istene mindeneknek: és arra azt feleli, hogy az, az ő megalázatására neze lűtt legyen, mikoron ő megaláztatott volt mind az kereszűnec halálaig. Ezenközben pedig ottan hamar azután imezt mondgya, Hogy az Fű az mennec és földnec Teremtűje legyē, az ki a Tűrvűnt Moses keze által kiadta, és az Atyáknac megjelent. Ha azért itt valaki erre azt ugatandgya, Hogy Irenéus egyedűl czac az Atyát tartya Izraēl Istēnec: annac én visontag azt mondom, hogy ugyon azon Autor továbbá nyilvánssággal azt iűja, és tanittya, hogy fűntc az Christus legyen, az az Izraēlnec egy Istene, az minthogy ő rēa magyarázza az Habakuc profetánac imez jűvendűlésűtis: Az Isten dűl felűl jű el. Ide tattozic az is, az mi az negyedic könyvnek kilentzedic refűben olvastatic. Annakokaert az Christus, ugymond Irenéus, az Atyával Istene az elűknek. Isműt az mit ezen könyvnek tizenkűttűdic refűben megmagyaráz, hogy Abraham hitt az Istennec, mert mennec földnec teremtűje és egyedűl egy Isten az Christus.

28. Tertullianust fűntc olly hamissan vonűtac az ő őtalmokra, mint fűntc Irenűst. Mert noha Tertullianus nēhanēha darabos és akadűkos az ő befűtedben, mindazáltal ugyan bizonyosfan és értelműssen forgattya ez tud-

S

1. Cor. 15.
7. 24.

Joh. 1. 7. 1.

Lib. 3. cap. 9.
Ibid. cap. 12.
Item cap. 16.
Item c. 18. &
cap. 23. libri

mannac fő summáját, az mellyet mi otalmozunc, tudniillie, hogy noha czac egyedül egy Isten vagy on, hogy ő mégis bizonyos rend szerint az ő Igéjével legyen: és hogy egyedül czac egyetlen egy Isten legyen *substantia*jánac és állattyanac egy volta szerint, de ugyan mégis ez Isten állattyanac egy volta, titkos és meg tudakozhatatlanképpen az Személyeknek háromságában szolgálatic ki. Es hogy hármac vadnac, nem az állat és az állapot szerint, hanem az ő rendec és formált tulajdonságoc szerint, sem nem hatalom szerint, hanem az Személyec fáma szerint. Azt mondgya jollehet hogy ő az Fiut, mint az Atyátul másodat úgy otalmazza; de né érti azt különben hanem így; Hogy az Fiu egyedül az Személyeknek Háromsága szerint, ez rendiben az Személyeknek, legyen másod az Atya után, avagy másodic személye az Istenségnek; nem az állatságnac egysége szerint. Aztis mondgya néha, hogy az Fiu látható, de minek utánna mindkét félre meg disputalta, végre ugyan azt rekeszti, hogy lathatatlan legyen, az mennyibe ő az örök Ige. Utoljót midőn azt mondgya, hogy az Atya jelentetic és kimutattatic az ő személye által, eléggé megjelenti azt, hogy semmi idegeneb és esmeretlenb dolog ő nála ninczen ennél az kohlott gondolatnál, az mellyet mi mostan rostalunc és megrontunc. Mert azzal nyilván megmutattya, hogy az állatságban semmi különbség ninczen. Es noha ő semmi több Istent nem esmér és be nem véfen, az Atyánál, mindazáltal az következő igékben menten kimagyarázza az ő értelmét, és megmutattya, hogy ő az Fiut nem rekeszti ki, midőn azt mondgya, hogy az Fiu nem más külön Isten legyen az Atyátul: és hogy ez ok miatt az egy Birodalma avagy *Monarchia* ja az egy igaz Istennec, nem faggatatic fel az személyeknek különbsége által. Es bizonyára ha ember valóban meggondollya azt az tizit, az mellyre, Tertullianus az ő irásit igazittya, igen könnyen észbe veheti, mint kellyen az ő szavait érteni. Mert ő egy Praxeas nevű Eretnek ellen harzolt, és azt állattya, hogy noha az Isten három személyben válszatic meg, de ugyan még sem leszenc több Istene belőle: és ez által az állatnac egysége sem oszlattatic meg. Es mivelhogy Praxeas azt álmodozta, hogy Christus nem lehetne Isten, hanem ha ő maga volna az Atya, ez ellenben Tertullianus minden forgalmatozásgal abban munkáloc, hogy az Atya és a Fiu között való különbséget megmutassa. Az mi pedig arra néz, hogy azt mondgya, hogy az Ige és az Szent Lélec valami *portio* ja avagy része legyen az egész Istenségnek, noha ez kemény és nem batorságos állás, mindazáltal mensége lehet, mivelhogy nem az állatra magyarázatic, hanem czac az személyeknek rendit és kiofrásit jelenti, az mint Tertullianus ő maga bizonyittya. Ezzel egyez az is, az mit őstán hozzá téfen: Hány személyec láttzanac tenéked ő Te felőtte igen viszáfordult Praxeas, hanem az mennyic az nevec? Így szól egykevéf-

felaz

fel az utánnis: Hinnikell az Atyába, az Fiuban és az Szent Lélekben, mindenikbe az ő neve és személye szerint. Ez által, és ehöz hasonló megbizonyítáloc, által, ugyan azom, hogy eléggé megfeytetic és megrontatic azoknac semtelenségec és kinyes mérehségec, az kic az Tertullianusnac beczületi és tekinteres volta által akarjác az egy igyücket megczalni.

29. Es bizonyára az kic az régi Atyáknac irásikat valóban megolvassa, egymással összeveti; az Irenéusban nem talál egyebet, hanem az mit az több Atyákis, az kic ő utánna éltenec, erről az Articulusrol irtanac és vartottanac. Justinus pedig egy a legregiebbek között, tellyesféggel miveljenc tartya. Am hadd hányjac ellenünc, hogy az Christusnac Atyanac, mind ő tölle, semind az több Atyáktól, az egy Isten módatic, de ezzel sem érnc semmit, az mint ezen fellyül megmondottuc: Szinte ilyen tanit Hilarius, sőt az néhől még darabosabbanis föl, tudniillie, hogy az örökké valóság az Atyában legyen. Arra czelekefíe pedig, hogy az Fiu nac örökké való voltat elvegye? Semmiképpen nem, Mert semmiben nincz ő olly forgalmatos, mint ez hitnec, az mellyet mi vallunc megtartásában. Még sem féggyenlenec az miveljenc ellenkezőc egy néhány megczonkitott mondasokat az ő Könyveiből kifedegetni, az mellyec által az embereckel el akarjác hitetni, hogy az Hilarius az ő tévölgefeknec parronusa és otalmazója legyen. Hogy pedig Ignatiustis ellenünc, yetic, mutatjac meg ortan hogy az Apasztaloc szerzetté legyen az negyven napi Böjtről, és egyéb efféle tzonдорákról és révélgésekről való törvényeket. hogyha azt akarjác hogy legyen valami érteke annac, az mit az Ignatiusból előhoznac. Ninczen semmi alkolmatlanb és roshattab sophistalkodas, annal az halotti czevegésnél, az melly Ignatiustis neve alatt boczattatott ki. Annakokaért annyival eltűrhetetlenb fégyenséges és ördögi gonoságoc ez semtelen embereknek. kic hogy az tudatlanokat megczalhassac ilyen hitvány rof álortzával tzikornyazzac és ciffazzac fel magokat. Továbba az régi Tanítóknac eggyező értelmec ebből nyilván kiterttic, hogy őnnön magais az Arrius az Nicéai Conciliumban avagy Lelkieknec gyűlésében, soha nem merte az ő Eretnekiségét, czac eggyetle egy javallott Autornakis méltóságával és tekintetesvöltával felfestém és himesíteni. anak felőtte hogy senki sem az Görög, sem pedig az több Atyák között az kic ő ellene voltak ott össze gyülekezve né kezdette magát menteni, hogy ő különbet javallana, és tanitana, hogy né az ő előtte való régi tanítóc. Az Sz. Agoston, az kit ez gonosf czalárdoc legfőrnnyebben gyűlölnec, melly forgalmatoson megolvassa és meg forgatta minden régi Tanítóknac irásokat, és melly nagy tisztelettel és böczülettel vörte legyen azokat, nem sükség itt elősamlalni. ő bizonyára czac az legkiseb tiz-

kelbenis okát fokta adni, miért kellyen neki az ő értelmektől néha eltávozni. Ez Szent Haromságról való Articulusból semmiképpen el nem halgattya, az mi kétfélegest, homályost és nem értelmest olvasott effelől egyebeknél könyvekben. Ezt pedig megvallottul, és nyilvánvaló gyanant veszi, hogy ez tudomány, az mellyet Servertus és Arrius czordai káromlanac és ostromlanac, az legrégieb Keresztényektől minden kételkedésnélkül bé volt véven, és megotalmaztatott. Hogy pedig ő neki tudára volt legyen, az mit ő előtte egyebek tanítottanac, az czac imez egy Igéből is nyilván meggettzie, az mellyet ő az Keresztényi tudományról való első könyvben mond, hogy az Isten állatyanac egy vólta az Atyában vagyon. Azt kezdike feczegni, hogy itt Agoston magáról el felelkezött: Sőt másutt ő maga puggallya és megmenti magát, és elhárítja magáról ez rágalimazást, midőn ő az Atyát az egész Istenségnek eredetinek mondgya, azért hogy nem mástul bármazic, tudniillie kiváltképpen való értelmességgel és bölcseséggel meg gondolta és meghántra vetotte, hogy az Atyának az Isten név kiváltképpen azért tulaydonitáséc, hogy soha ember az Isten állatyanac semmiigaz egyféle egyigyü egységet nem foghatná és nem vehetné, hogy ha az Atyán nem kezdené el. En azt remenlem, hogy az által az mit eokédig forgattunc és tanítottunc, az Keresztényen olvasó megértheti és megismerheti, hogy az őrdögnek minden hamis és czalárd glossái, és Irás vesztegetési, az mellyec által igyekezett az hitnek igaz és tiszta tudományát felforgatni és meghomályosítani, eléggé meglegyenec rostaltatván és rontatván. Végezette az tis hísem, hogy ez Tudománnac egész summája, híven meg lőtt magyaráztatván. czak hogy az Keresztényen olvasó békét hadgyanac az felőtté való gondoskodásnac, és ne kívánnyanac és vagyódgyanac fellyeb, hogy nem az igaz Keresztények höz illie, sokféle unalmas ősvéfűzött czöpűzött, háfontalan kérdez ődeseket és villongásokat elő keresgelni. Mert az kic észelme futtatásban és gondok gyűjtögetésében gyönyörködne, az olyanoknak én nem kívánoc eleget tenni. En bizonyára semmi álnokul ki nem hattam, az mit itiltem hogy ellenem lőtt volna; hanem mivel hogy czac arra igyekeztem, az miaz Keresztényen Anya sient Egyháznak épületire főlgál, háfnossábnac tettett enékem sokakat meg ne illetnem és meg se emlitenem, az mellyec azon kívül, hogy épületre nem háfnálnac, az Istenfelő Keresztényen olvasót hiában való és unalmas nyughatatlansággal is terhelnéjéc. Mert mi sükségis azt kérdeni és disputálni, hogy ha az Atya az Fiú mindenkoron süllyeje? Mert ez illyen gondolat és vélekedés, hogy az süles minden időben legyen, merő bolondság, holott az egy sient meg bizonyított és elintéztetött hogy őrdöktől fogva az Istenségben három magokban megálló külön semélyec legyenec.

Hogy az szent Irás ez világnac és minden állatoknac teremtese általis, az igaz Istent bizonyos jegyekel megvალაჷჷჷჷ az hamis és gondolt istenekét.

Jollehet az sient Esaiás profeta az Balvány imádóknac méltan veti gyaláztatul szemekre az ő runyaságokat és vakságokat, hogy őc az Föld keretégének fundamentomából, és az egeknek kerületikből meg nem tanulác azt, hogy ki legyen az igaz Isten: mindazáltal mivel hogy természetünk-ből lassú és restec vagyunc az Istennec igazán való megismerésére, sükség vólta annak okaért, hogy az igaz Istent az hiveknek mégis nyilvánban és világosban eleikbe ábrázatnéc és esmernie adatnéc, hogy az pogányoknac babonás és hitető költött istenei által, az igaz Istentől lassanlassan el ne haylanánac. Mert mivel hogy az Istennec megírása és megismeretése, az melly az pogány Bölczeknél legürhetőbbis, tudniillie, hogy ez világnac lelke és elméje az Isten, tellyeséggel illerlen és híjába való; az Istent azért másképpen és jobban kell megismerünec, hogy ne kellešéc mindenkor kételkednünec és ideštova haylodoznunc: Azért akarta az Isten, hogy ez világnac teremtéséről való historia és lőtt dolog, megirattatnéc, hogy az Anya sient Egyháznak hiti azon fundaltatván, semmi más Istent ne keresne, hanem czac azt, az mellyet Mozes ad előnkben, és az mellyről ő írja, hogy az legyen építő mestere és teremtője ez világnac. Abban előber az idő jegyeztetött fel, hogy az hivec, az rend és estendőc sáma által, az mellyec sient rendel egymásból fügnec, hátra térülne az emberi nemzetnek és minden állatoknac sient az első eredetig és teremtésig, az melly esmeret igen sükséges és háfnos, nem czac azért hogy ember őrizkedheséc az czudas és kietlen fabulaktul és hazug költött dolgoktól, az mellyec régenten Egyiptomban, és egyéb oršágokban ez földön igen gyakorlattanac: hanem azért is, hogy minekutánna mi az teremtésnek kezdetit megismertünec és megértettünec, tehát oštan minékünec az Istennec őrdöktől való volta, annyival nyilvánban és világosban megjelenyéc, és minket annál erőšsőbbben vonnyon az ő megczudalratására. Nemis kell minékünec megindulnunc az Istenteleneknek bolond czufolásokon, az kic azt mondgyac, Hogy, czuda dolog, hogy előb nem jütött az Istennec esébe, hogy mennyet és földet teremtene, hanem kimondhatatlan soc időket hagyott elmúlni, az mellyekben ő hivokodván üldögelt, holott minden dolgokat, sok sámtalan ezer estendőkkel az előtt teremthetött volna; ez világ pedig az melly immáris az vége felé hanyatlic, hat ezer estendeit még el nem

Esa. 40. v. 21.